

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЛІНГВІСТИКИ ТА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ
КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ І ПЕРЕКЛАДУ**

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
В.о. завідувача випускової кафедри
_____Л.Г. Буданова
«_____» _____ 2022 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА

ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ МАГІСТР

**ЗА СПЕЦІАЛІЗАЦІЄЮ «ГЕРМАНСЬКІ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ
(ПЕРЕКЛАД ВКЛЮЧНО), ПЕРША – АНГЛІЙСЬКА»**

**Тема: КОМУНІКАТИВНІ ПРАКТИКИ ПОЛІТИКО-ДИПЛОМАТИЧНИХ
СТОСУНКІВ УКРАЇНИ З АНГЛОМОВНИМИ КРАЇНАМИ В АСПЕКТІ
ПЕРЕКЛАДУ (НА МАТЕРІАЛІ ТЕКСТІВ ДИПЛОМАТИЧНИХ ДОКУМЕНТІВ
ТА ПОЛІТИЧНИХ ПРОМОВ)**

**Виконавець: студентка групи ФЛ-201«Мз» ВАВРИЩУК ЮЛІЯ
ОЛЕКСАНДРІВНА**

Керівник: канд. філол. наук, доцент ПЛЕТЕНЕЦЬКА ЮЛІЯ МИКОЛАЇВНА

Нормоконтролер: _____ (Кондратенко Юлія Вікторівна)

Київ 2022

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИКО-ДИПЛОМАТИЧНОГО ДИСКУРСУ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	8
1.1. Історичний аспект розвитку політико-дипломатичного дискурсу	8
1.2. Сучасні підходи до виділення політико-дипломатичного дискурсу англійської мови.....	10
1.3. Особливості перекладу політико-дипломатичного дискурсу сучасної англійської мови	18
РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ТА ПЕРЕКЛАДУ ПОЛІТИКО-ДИПЛОМАТИЧНОГО ДИСКУРСУ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	27
2.1. Методи та методика дослідження політико-дипломатичного дискурсу англійської мови в перекладацькому аспекті	27
2.2. Методи дослідження термінології в політико-дипломатичному дискурсі англійської мови	29
2.3. Перекладацькі технології адаптації політико-дипломатичного дискурсу англійської мови	34
РОЗДІЛ 3. ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ КОНТЕКСТ ПОЛІТИКО-ДИПЛОМАТИЧНИХ СТОСУНКІВ УКРАЇНИ З АНГЛОМОВНИМИ КРАЇНАМИ	43
3.1. Комунікативні практики політико-дипломатичних стосунків України з англомовними країнами	43
3.2. Основні стратегії адаптації текстів англомовного дипломатичного дискурсу (на основі англомовних дипломатичних договорів)	48
3.3. Особливості перекладу англомовних політичних промов українською мовою	58
ВИСНОВКИ	74

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	78
Додаток А	89
Додаток Б.....	90
Додаток В.....	92
Додаток Г	93
Додаток Д.....	94
Додаток Е.....	95

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Дипломатія належить до числа dokonаних форм людського спілкування. Інтерес до вивчення дипломатичної комунікації привів до того, що в середині дев'яностих років минулого століття з'явився ряд робіт в області дослідження дипломатичного дискурсу, які створили основу для виникнення нової галузі антропологічної лінгвістичної парадигми – дипломатичної лінгвістики. Було визначено коло її інтересів і окреслені перспективи подальшого розвитку.

Утворення дипломатичної та політичної термінології почалося водночас із тим, як виникло саме право. Для перших дипломатичних документів характерною є функція основи стосовно виникнення самої термінології дипломатії, конструкцій міжнародного спрямування, представлених, зокрема, Законами Ману, Варварськими Пrawdами, Саксонським зерцалом, Руською Правдою тощо. Такі правові документи заклали основу становлення дипломатичної та політичної термінології та концепцій. Водночас, з подальшим розвитком суспільства, політично-дипломатична термінологія, яка сформувалась у таких дипломатично-правових документах виходить за межі національних кордонів. Звідси, починає простежуватись і перекладацький аспект, який однозначно сприяв створенню уніфікованих систем права, які стали підґрунтям розвитку дипломатії та політики. Наприклад, Закони XII таблиць, як найдавніша пам'ятка римського права, слугували формуванню римського права загалом, яке в свою чергу зі своєю термінологією та понятійним апаратом стало основою сучасного цивільного права, в тому числі українського.

Важливо зауважити наявність тісного зв'язку між дипломатичними термінами та сукупністю теорій політичного та дипломатичного спрямування, напрямів, приналежних до різних наук, традиціями, притаманними для певного суспільного ладу, досвідом, реалізованим у сфері міжнародних відносин. Політико-дипломатичний дискурс формувався більшою мірою під впливом суспільних, економічних, політичних чинників суспільства. Так, термінологія, пов'язана з дипломатичною сферою, розвивалася паралельно з вітчизняною державністю, національним законодавством, мовою в цілому. При цьому такий розвиток не міг

відбуватись лише відокремлено, в кордонах лише однієї одиниці суспільства. Розвиток міжнародних відносин, налагодження міжнародної співпраці, обмін традиціями, мова та інше – все сукупно впливало та продовжує впливати на розвиток політичної та дипломатичної термінології.

Становлення держави, яка є дипломатичною, неможливе без становлення термінології її дипломатії, а також правильного послугування дипломатичною термінологією як з боку професійних дипломатів, так і майбутніх фахівців-міжнародників. Актуальні питання, пов'язані з правознавчою наукою на сучасному етапі, оперування законами та нормативними актами неможливо вирішувати, якщо не володіти певними мовними особливостями. Слушною є в цьому контексті думка А. Б. Венгерова стосовно того, що визначення правничих понять «не є якоюсь там казуїстикою чи схоластиккою, а навпаки, становить надзвичайно важливу справу наукового та практичного спрямування, що реалізується реальними людьми у зв'язку з їх діяльністю, благополуччям, а іноді й життям» [18]. Окрім того, у сучасному світі все частіше з'являється тенденція до реалізації правових відносин з максимальною ефективністю та мінімальними затратами часу. Однак якісна реалізація правових відносин на міжнаціональному рівні неможлива без перекладацького елемента. Це ж стосується і сфери дипломатії, і політики.

Огляд літератури. Найзначнішою роботою пострадянської лінгвістики в галузі досліджень дипломатичного дискурсу є докторська дисертація О. Й. Шейгал «Семантика політичного дискурсу». В Україні лінгвістичні аспекти дипломатичного дискурсу вивчалися, зокрема, Я. Р. Федоровим на прикладі харизматичного дискурсу дипломатичного лідера, різних жанрів дискурсів публічних виступів, особливостей невербаліки комунікативної поведінки провідних фігур вітчизняної дипломатії [3].

Метою роботи є дослідження закономірностей організації сучасного політико-дипломатичного дискурсу англійської мови та специфіки його перекладу українською мовою.

Поставлена мета зумовлює необхідність вирішення таких завдань дослідження:

- 1) Розглянути в історичному аспекті становлення та еволюцію політично-дипломатичного дискурсу;
- 2) Дослідити сучасні підходи до виділення політико-дипломатичного дискурсу англійської мови;
- 3) Визначити провідні проблеми перекладу політико-дипломатичного дискурсу сучасної англійської мови;
- 4) Охарактеризувати методи та методика дослідження політико-дипломатичного дискурсу англійської мови;
- 5) Дослідити методи дослідження термінології в політико-дипломатичному дискурсі англійської мови;
- 6) Проаналізувати перекладацькі технології адаптації політико-дипломатичного дискурсу англійської мови;
- 7) Описати комунікативні практики політико-дипломатичних стосунків України з англomовними країнами (на матеріалі текстів дипломатичних документів та політичних промов);
- 8) Виокремити основні стратегії адаптації текстів англomовного дипломатичного дискурсу (на матеріалі текстів дипломатичних документів та політичних промов);
- 9) Дослідити особливості перекладу англomовних політичних промов українською мовою.

Об'єкт дослідження: політико-дипломатичний дискурс сучасної англійської мови в аспекті перекладу.

Предмет дослідження: функціональні та жанрово-стилістичні особливості сучасного дипломатичного дискурсу англійської мови в перекладацькому аспекті.

Методи дослідження. Лінгвістичне спостереження, узагальнення та наукова інтерпретація мовних фактів та структурних особливостей політики-дипломатичного дискурсу здійснюються за допомогою методу лінгвістичного спостереження та опису. Для вирішення дослідницьких завдань були також застосовані методи структурно-семантичного аналізу, який використовується для дослідженню лінгвістичних особливостей мовних одиниць, які застосовуються в дискурсивних

стратегіях політико-дипломатичних відносин; прагматичного аналізу – для дослідження цілей та виявлення особливостей мовленнєвої поведінки, комунікативних намірів учасників політико-дипломатичному дискурсу; та порівняльно-перекладознавчого аналізу – для зіставлення оригіналів матеріалів дослідження та їх перекладів, що допомагає виявити загальні закономірності перекладу, способи досягнення еквівалентності та визначити ступінь близькості та віддаленості змісту й структури текстів. За допомогою зіставного методу було виявлено спільні та відмінні риси політико-дипломатичної лексики в англійській та українській мовах

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання його матеріалів у процесі написання наукових праць, підручників і посібників із термінознавства, дипломатичної лінгвістики, стилістики, лексикографії, теорії та практики перекладу, під час розробки університетських спецкурсів із лінгвістичних дисциплін. Результати роботи можуть служити основою для подальших студій, присвячених заявленій проблемі.

Структура дослідження зумовлена його метою та завданнями. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків і списку використаної літератури.

Особистий внесок випускника. Усі результати дослідження отримані випускником особисто.

РОЗДІЛ 1. ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИКО-ДИПЛОМАТИЧНОГО ДИСКУРСУ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

1.1. Історичний аспект розвитку політико-дипломатичного дискурсу

Комунікація, яка має місце на міжнародному рівні в сфері дипломатії та політичних відносин за весь час свого існування зазнавала постійних змін, еволюціонувавши до специфічного виду мовлення, з чіткими ознаками та характеристиками, формуючи власний стиль і терміносистему.

Розглядаючи питання формування дипломатичного дискурсу необхідно зазначити наступне.

Починаючи з античних часів, можна простежити, як давні народи створювали союзи, вибудовували ділові відносини, шукали співпраці, вирішували конфлікти. Ключовим елементом в цьому були перемовини, зокрема особа, яка володіла вміннями домовлятися та ораторськими здібностями, тобто виконувала роль дипломата.

Такі дипломати наділялись особливим статусом та правами відповідно до поставлених завдань для розвитку міжсоюзних відносин та налагодження співпраці. Таким чином, почали здійснюватися перші дипломатичні місії, а разом з тим і виникали проблемні питання пов'язані з ними та їх представниками. Наприклад, статус представників дипломатичних місій, свобода перетину кордонів, протокол поведінки, представницькі зобов'язання. Водночас, паралельно починають формуватися і перші дипломатичні протоколи поведінки: прийом делегацій, правила дипломатичних зустрічей, ритуальні дії тощо, що також вимагало і словесного закріплення. Недарма зазначають, що *«дипломатія починає говорити мовою, яка лише на перший погляд є «марною, даремною та порожньою», а насправді – «метафоричною та символічною» (un linguaggio apparentemente futile e vuoto, in realtà traslato e simbolico) [95]*.

Перші дипломатичні документи створювалися переважно латинською чи римською мовами, яка відрізнялась від мови народу, що використовувалась в

повсякденному житті. Характерні відмінності фіксувалися на рівні синтаксису, лексики, граматики, котрі вирізнялися чіткістю і вишуканістю, залишаючи незмінними фонетику та морфологію [69, с. 957]. Схожа тенденція простежувалась і серед слов'янських країн.

В епоху Середньовіччя активніше розвивались дипломатичні дискурси романських країн в основі чиїх національних мов лежить латина. Це пов'язано з тим, що окремі держави зміцнювали власні позиції на міжнародній арені у різних сферах (політичній, економічній, культурній тощо), що сприяло їх посиленню впливу в міжнародній спільноті.

Таким чином, дипломатичний дискурс на ранніх етапах свого становлення творився так званими дипломатами, політиками та ораторами. І лише згодом еволюції дипломатичного дискурсу сприяли представники суміжних професій, такі як мовознавці, тогочасні перекладачі – драгомани.

Починаючт з XVI ст. з розвитком міждержавних відносин та політики, почало розвиватись і перекладознавство. Виникала постійна необхідність залучення перекладачів для здійснення дипломатичних відносин. Це сприяло тому, що з 1536 року при дворах з'явилася постійна посада перекладача імператорського палацу „humayun tercumani” – „interprete di palazzo imperiale” – «драгомана» [92]. Драгоманом в італійській мові, починаючи з XIII ст. називають перекладача, *«особу, яка говорить або відповідає замість/від імені того, хто не розуміє сказане»* [92]. Саме тогочасні перекладачі підтримували та забезпечували дипломатичні відносини між Османською імперією та політичними союзами Заходу. А в середині XVI ст. з'явилися перші професійні перекладачі-дипломати.

На таких перекладачів-дипломатів покладались функції оборобляти інформацію, адаптувати почуте чи прочитане до реалій своєї мовної спільноти, виконувати роль медіаторів між представниками двох етносів. Вони повинні були досконало володіти мовою протилежної народності, орієнтуватись в культурі та сприяти ефективності міждержавної комунікацію.

Протягом наступних століть, дипломатичний дискурс розвивався ще стрімкіше з урахуванням виникнення все нових міждержавних відносин та формуванням союзів.

Також необхідно зазначити, що починаючи зі створення перших міжгрупових союзів паралельно з дипломатичним дискурсом розвивався і політичний дискурс. Кожен політичний режим існує завдяки комунікації, за допомогою мови, яка необхідна для того, щоб переконувати, давати інформацію, накази тощо. Специфіка політики, полягає переважно в її дискурсивному характері: тому політична діяльність складається з мовленнєвої [63, с.18]. Політична комунікація формувалась разом з розвитком дипломатії. Тому на нашу думку, можна стверджувати, що історично становлення дипломатичного та політичного дискурсу відбувалось пліч-о-пліч.

1.2. Сучасні підходи до виділення політико-дипломатичного дискурсу англійської мови

На сучасному етапі розвитку лінгвістичної науки залишаються актуальними дискусії щодо формування, функціонування, взаємодії окремих видів дискурсів. Розглядаючи питання відокремлення типів дискурсу, доцільно звернути увагу на критерії, які дають змогу відмежувати їх види. Н. К. Кравченко зазначала, що для поділу дискурсу застосовуються наступні фактори для класифікації:

- наявність чи відсутність контакту між адресантом і отримувачем під час передачі інформації: усний, письмовий тощо;
- рівень маніфестації особистісного та інституційного параметра: інституційний і особистісний;
- сфера функціонування і формативність соціальними інститутами: політичний, дипломатичний, адміністративний, юридичний, міжнародно-правовий, військовий, педагогічний, релігійний, містичний, медичний, діловий, рекламний, спортивний, науковий, сценічний і масово-інформаційний» [87].

Публічна форма дипломатичного дискурсу належить до такого типу інституційного спілкування, яке за своїми характеристиками багато в чому збігається з політичною комунікацією.

Найбільш яскраво зв'язок політики та дипломатії проявляється в тому, що, на відміну від інших сфер діяльності, політичні та дипломатичні дії – це дії переважно мовні, причому в обох випадках мова – це не лише засіб відображення політичної реальності та компонент поля політики [7]. Значно важливіша її роль полягає в тому, що мова служить «таємним джерелом влади» [8], яке дозволяє тим, хто використовує його безпосередньо, впливати на перебіг подій. Іншими словами, і в політичній, і в дипломатичній комунікації мова не просто впливає на стан справ між державами. З його допомогою створюється особливе, затребуване державою та певними політичними силами, бачення цих відносин як у свідомості партнерів із переговорів, так і у суспільній свідомості.

Другим важливим фактором, що зумовлює подібність цих видів мовних практик, є певна ідентичність цілей дипломатичного та політичного дискурсів, хоча ця їхня близькість неочевидна і може бути виявлена тільки в ході порівняльного аналізу.

На перший погляд, цілі цих видів дискурсивних практик кардинально різняться. Якщо метою політичного дискурсу є боротьба за владу [14], то із загального визначення дипломатії випливає, що, крім завдань інформування та узгодження інтересів, у функції дипломатичної комунікації входить захист інтересів країни та її громадян. Проте аналіз міжнародних документів показує, що на практиці поняття «захисту інтересів» часто підмінюється завданням встановлення контролю над своїми партнерами, прагненням зайняти лідируючу позицію у світі за допомогою різних форм тиску на міжнародну громадськість та різні міжнародні організації, що від початку виключає врахування позицій інших учасників спілкування.

Така мета дипломатичного дискурсу зближує його з політичною комунікацією, яка розуміється як будь-яка передача повідомлень, зміст яких зводиться до публічного обговорення трьох фундаментальних питань:

- а) розподіл суспільних ресурсів;
- б) контроль за прийняттям рішень/право приймати рішення (судові, законодавчі, виконавчі);
- в) застосування санкцій (право карати чи нагороджувати) [14].

Із близькості цілей впливає третій момент, який уподібнює дипломатичний і політичний дискурси – збіг їх орієнтації на виконання тієї чи іншої мовної функції (див. Додаток А).

Насамперед, це зауваження стосується загальномовної функції, що визначає природу мови в цілому. Політичний дискурс, разом із релігійним і рекламним, входить до групи дискурсів, для котрих провідною є регулятивна функція. Ця ж функція регулювання діяльності адресата, спонукання його до необхідних дій шляхом створення сприятливих для діяльності умов, виявляється і в публічній формі дипломатичного дискурсу.

У рамках інструментальної функції мова дипломатії, як і мова політики, має виконувати кілька завдань. По-перше, вона формує певне бачення дійсності у партнерів зі спілкування, тобто виконує функцію орієнтації. По-друге, загальним для обох мов є функції інтеграції та соціальної диференціації, так само, як і акціональна функція, тобто функція мобілізації до діяльності, що проявляється у різних жанрах дипломатичного дискурсу.

Очевидно, що публічна форма дипломатичного дискурсу покликана, передусім, сформулювати громадську думку з низки міжнародних проблем, тобто її основне громадське призначення ідентичне призначенню дискурсу політичного, що полягає в тому, щоб навіяти адресатам необхідність «політично правильних» дій та оцінок, оскільки це вигідно тому, хто прагне влади. Поширюючи попередньо інтерпретовану певним чином інформацію, агент дипломатичного дискурсу створює «ґрунт для переконання» [8] суспільства у правильності своєї позиції (інтерпретація/орієнтація), окреслюючи одночасно коло своїх прихильників (інтеграція/диференціація). Останнім етапом є етап вироблення лінії боротьби із противником (атональність). Як і в політичному дискурсі, у дипломатичній комунікації всі ці функції реалізуються з допомогою спеціальних маркерів, тобто експліцитно, а також імпліцитно, через ідеологічні конотації політичних термінів, тональність всього дискурсу, особливий підбір оцінної лексики.

Для сучасної дипломатичної лінгвістики в повній мірі характерні всі провідні риси сучасного мовознавства:

- антропоцентризм (мовна особистість стає точкою відліку при вивченні мовних і мовленнєвих явищ);
- експансіонізм (включення в область дослідження лінгвістики ряду суміжних проблем, розширення сфери наукових інтересів);
- функціоналізм (вивчення мови в дії, у функціонуванні та управлінні комунікацією);
- експланаторність (прагнення не тільки описати мовні факти, а й дати їм пояснення з позицій різних теорій) [2, с. 124].

Об'єктом дослідження дипломатичної лінгвістики, на думку Я. Р. Федорова, є «дипломатичний дискурс певного мовного співтовариства, який виступає інструментом досягнення певних результатів у відносинах між країнами» [3, с. 16]. У лінгвістиці існує два трактування поняття «дипломатичний дискурс» – широке і вузьке.

Дипломатичний дискурс в широкому сенсі включає «всі форми спілкування, в яких до сфери дипломатії належить бодай одна зі складових процесу комунікації: адресант, адресат або зміст повідомлення» [4, с. 31]. Такої точки зору стосовно поняття дипломатичного дискурсу дотримується І. С. Шевченко [4, с. 31].

У вузькому сенсі дипломатичний дискурс – це різновид дискурсивної поведінки, метою якого є здійснення домовленостей і досягнення компромісів між державами, організаціями. Так, Ю. В. Судус визначає дипломатичний дискурс як «сукупність дискурсивних практик, що ідентифікують учасників дипломатичного дискурсу як таких і формують конкретну тематику дипломатичної комунікації» [1, с. 124].

Нам видається, що більш виграшним виглядає трактування дискурсу в широкому сенсі, оскільки воно охоплює всі складові простору дипломатичного дискурсу і дає можливість уточнювати кожен з них, виходячи з конкретних завдань лінгвістичного дослідження.

У термінах семіотичної концепції дипломатичного дискурсу І. С. Шевченко комунікативно-релевантне визначення дипломатичного дискурсу постає можливим тільки через «взаємозв'язок вербальних і невербальних комунікативних дій в певному

соціопсихологічному контексті, в якому відправник і одержувач наділені певними соціальними ролями відповідно до їх участі в дипломатичному житті, яке є предметом акту комунікації» [4, с. 34]. Виходячи з цього, ми пропонуємо трактувати дипломатичний дискурс як комплекс вербальних і невербальних знаків, що складають семіотичний простір сфери конкретної ситуації дипломатичної комунікації і представляють собою продукт цілеспрямованої поведінки семіотичної особистості «дипломат» [4, с. 34].

Виходячи зі специфіки контексту ситуації, ці знакові вербальні і невербальні системи виявляють модифікацію прагматичних значень і функцій під впливом різних лінгвальних і екстралінгвальних факторів.

У лінгвістиці виділяють такі жанрові різновиди дипломатичного дискурсу:

- інституційний (дипломатичні стенограми, документи, публічні виступи, інтерв'ю);
- мас-медійний (створюється журналістами, формується через пресу);
- офіційно-діловий (для апаратного спілкування);
- дискурси, створені недипломатами;
- «дипломатичні детективи»;
- присвячені дипломатії тексти наукової комунікації [3, с. 38].

Таким чином, основні галузі застосування дискурсивних досліджень в дипломатії й дискурсознавстві пов'язані з виявленням особливостей дипломатичного мислення комунікантів за їх мовними й невербальними даними в дипломатичному дискурсивному просторі.

Зазначені фундаментальні питання дають нам можливість судити про основні функції дипломатичного дискурсу, до яких відносять [4, с. 33]:

- інструментальну функцію;
- інформативну функцію.

Під інструментальною функцією дипломатичного дискурсу розуміють «його використання в якості інструменту дипломатичних відносин» [3, с. 16]. Як ми вже відзначали раніше, для дипломатичної комунікації притаманна наявність

різновекторних напрямків, серед яких, зокрема, протистояння з одного боку, і кооперація з іншого.

Виконувати свою інструментальну функцію дипломатичний дискурс може тільки завдяки іншій не менш важливій функції, а саме інформативній функції, оскільки більшість членів зазначеної групи не стикаються безпосередньо зі світом дипломатії, делегуючи ці повноваження своїм представникам. Таким чином, уявлення про дипломатичний світ у пересічних членів соціуму формуються на основі представленої для них інформації, вербальних і невербальних «картинок», а не на основі досвіду їх особистої участі у відносинах між країнами.

Д. Грейбер виділяє такі напрямки інформативної функції дипломатичної комунікації [5, с. 198]:

- 1) поширення інформації;
- 2) визначення порядку денного;
- 3) проекція в майбутнє і минуле.

Всі три напрямки інформативної функції близькі за своїм змістом і утворюють інформаційне поле дипломатичного дискурсу. Поширення інформації про стан справ у дипломатичному співтоваристві служить цілям інформування громадян і створення дипломатичної реальності в їх свідомості.

Визначення порядку денного, тобто виділення головних подій серед багатьох і їх висування в центр суспільної уваги з одночасним зсувом менш значущих або невідповідних дипломатичній кон'юнктурі подій на периферію, полягає в контролі за поширенням інформації. І, нарешті, «проекція в майбутнє і минуле складається із прогнозування майбутнього і оцінного міркування про минуле, яке представляє собою ретельно продуману презентацію позитивного і негативного досвіду самого адресанта або його опонентів для вирішення своїх дипломатичних цілей» [5, с. 198].

Визначивши поле дипломатичного дискурсу і виділивши його основні функції, ми впритул підійшли до опису його системотвірних ознак. Перш за все, дипломатичний дискурс, функціонуючи в умовах певних соціально-політичних установ, характеризується інституційністю. У зв'язку з тим, що дипломатична комунікація, спрямована на громадян країни, майже повністю «опосередкована

засобами масової інформації і являє собою інституційне спілкування» [4], аналізований дискурс виявляє ознаку дистанційованості, яка проявляється в таких аспектах:

- «фізична / просторова дистанція (наявність охорони, спеціальних захисних споруд і т.п.);
- комунікативна / контактна дистанція (недоступність дипломатів для прямого мовного контакту, медійно опосередковане спілкування);
- символічна дистанція (право на відстоювання інтересів держави окремими людьми);
- психологічна дистанція (ореол таємничості, визнання особливої мудрості і проникливості дипломатичних працівників);
- інформаційна дистанція (монополія на інформацію та обмеження доступу до неї нижчестоящих)» [4].

З іншого боку, агенти дипломатичного дискурсу прагнуть «скоротити дистанцію з адресатом за допомогою індексального використання мови, яке імпліцитно сигналізує про відмінності, наприклад, можна вибрати один з багатьох регіональних або соціальних акцентів, використання лексем, що асоціюються з конкретною ідеологією, і, нарешті, вибір поведінкових норм, які показують або солідарність, або відсторонення» [4]. Таким чином, ми можемо стверджувати, що дипломатичний дискурс характеризується індексальністю. Громадяни країни, будучи «імпліцитним адресатом навіть тоді, коли вони формально не включені в дискусію, створюють передумови для імпліцитно діалогічного або навіть поліфонічного характеру дипломатичного дискурсу» [5, с. 199].

Дипломатичні діячі (агенти), дискутуючи між собою, даючи інтерв'ю, висловлюючи свою незгоду і т.ін., грають на публіку і повідомляють «адресату-спостерігачеві» [4, с. 36] ретельно відібрані відомості, спрямовані на залучення більшого числа прихильників, тим самим, обумовлюючи театральний і персуазивний характер дипломатичного дискурсу. У зв'язку з тим, що дипломатичні агенти переважно оперують фантомними знаками, тобто словами, в значенні яких відсутній

денотативний компонент, наприклад, демократія, соціальна справедливість, досліджуваний дискурс характеризується смисловою невизначеністю.

Незважаючи на це, мова дипломатії, як і будь-який інший професійний різновид мовлення, прагне до точності позначення, термінологізації свого інформаційного поля, таким чином, він підміняє реальність дипломатичною фантазією, яка розуміється як «правдоподібна картина світу, отримана в результаті того, що опосередковано відбитий досвід інтерпретується в якості дійсного стану речей, при цьому суб'єкт інтерпретації безумовно вірить у справжність цієї реальності і не допускає думку про можливість її верифікації» [4]. Адресати-спостерігачі, перебуваючи під впливом штучно створеної дипломатичної картини світу, мають тенденцію до опори на свою підсвідомість, ірраціональність, що обумовлює фідеїстичність дипломатичного дискурсу.

Природа світу дипломатії, що є однією з найбільш рухливих і мінливих сфер життя, виявляється ще однією перешкодою для верифікації дипломатичної дійсності, схильної до безперервних трансформацій. Зазначене положення справ зумовлює динамічність дипломатичного дискурсу.

Як вважає І. С. Шевченко, «багатовимірність дискурсу в сфері дипломатичної комунікації проявляється в можливості відмінності його жанрового простору за деякими параметрами: ступінь прототипізації, подієва локалізація, соціокультурна специфіка, суб'єктно-адресні відносини і рівень інституційності» [4, с. 30]. Широке розуміння дипломатичного дискурсу, яке включає особистісно-орієнтовану і статусно-орієнтовану комунікацію, дозволяє розділяти жанри дипломатичного дискурсу за віссю інституційності, при розташуванні їх послідовно від максимально інституційних до максимально неформальних. Стратифікація за суб'єктами дипломатичної комунікації вимагає «розмежування неінституційних та інституційних різновидів спілкування» [4, с. 31].

1.3. Особливості перекладу політико-дипломатичного дискурсу сучасної англійської мови

Мова дипломатичного дискурсу може бути розглянута як специфічний різновид юридичного дискурсу [4]. В.В.Калюжна вважає, що лексика дипломатичного дискурсу представлена трьома групами:

- лексична основа будь-якого документа – загальноживана лексика;
- спеціальна лексика, характерна для стилю офіційно-ділового викладу в цілому і дипломатичного дискурсу зокрема;
- наукова і технічна термінологія [3].

Поділяючи думку В.В. Калюжної, вважаємо, що до спеціальної лексики відносяться назви організацій, органів, процедур, посадових осіб, титулів, посад, назв документів і їхніх частин, а також виділяємо такі тематичні групи термінологічних одиниць, як повні і точні назви документів та лексика, пов'язана зі сторонами, що домовляються. Наприклад: *convention, constitutional procedures, ratification, parties, chancellery*.

Науково-технічна термінологія має у дипломатичному дискурсі інші функції, ніж у своїх підсистемах, ці терміни у дипломатичному дискурсі не розкривають особливостей поняття, а лише називають їх.

Їх основна функція – номінація та конкретизація поняття чи проблеми, адже наукова проблема є найчастіше лише фоном для вирішення політичних чи соціальних питань. Це і зумовлює особливі функції науково-технічного пласту термінів у дипломатичному дискурсі.

Дана група термінів у дипломатичному дискурсі служить не для наукових, а для інформативних цілей. Тематичні підгрупи цих термінів залежать від тематики документу чи організації (ООН, ЮНЕСКО чи Greenpeace). Це зазвичай економічна, юридична, екологічна, технічна чи військова термінологія. Наприклад: *International Court of Justice, arbitration, to settle disputes, financial budgetary, to bear expenses*.

У процесі взаємодії цих термінологічних систем відбувається становлення дипломатичної термінологічної системи, яка абсорбує терміни цих підмов, тим самим змінюючи їх семантику і когнітивний потенціал [12]. Щодо загальноживаної

лексики, то у дипломатичному дискурсі загальноновживані слова часто мають інше значення, ніж зафіксовано у словнику.

Наприклад: *to invite* – пропонувати, *mindful* – враховуючи, *to instruct* – доручати, *a party* – сторона.

Таким чином, бачимо, що загальноновживана лексика у дипломатичному дискурсі може функціонувати як спеціальна термінологія мови дипломатії.

Ксенізми – це неасимільовані латинські та французькі слова і вирази, що одержали термінологічне маркування в мові дипломатичного дискурсу: *persona grata*, *the quorum*, *status quo*. Деякі з них у мові дипломатичного дискурсу мають інші значення, ніж ті, з якими вони вживаються у літературній мові. Наприклад, *ad referendum*, дослівно «на розгляд, для доповіді», у мові дипломатії має значення «що потребує наступного підтвердження компетентним органом».

Ксенізми можуть входити в англійські термінологічні словосполучення, що дозволяє віднести їх до групи спеціальної лексики мови дипломатії: *ad hoc expert group* – спеціальні групи експертів, *ex-gratia payment* – добровільна виплата, *right in rem* – абсолютне право, та ін.

У багатьох дипломатичних документах зустрічаються такі слова як *hereby*, *hereafter*, *therewith*, *henceforth*, *aforesaid* та ін. Це архаїчні слова і вирази, або конектори-архаїзми. Вони є традицією англомовного ділового спілкування і характеризуються певним ступенем термінологізації, бо стандартизують мову ділових документів і забезпечують комунікативну точність.

Окрім того, деякі з них є елементами спеціальної лексики, оскільки в мові дипломатії набувають іншого, ніж у словнику, значення. Наприклад: *whereas* у дипломатичному дискурсі матиме значення «беручи до уваги».

Так звані дискурсні маркери теж можна виділити в окрему групу спеціальної лексики. Вони допомагають розкрити суть проблеми, що розглядається в документі, сигналізують про початок, кінець, логічні зв'язки тексту. Це різнопланові одиниці: сполучники, частки, прислівники, часто словосполучення: *to express thanks*, *to note with concern*, *with regard to*, *as concerns*, *as follows*.

Дискурсні маркери мають інформативну функцію у дипломатичному дискурсі: вони характеризують дипломатичний підстиль та жанри дипломатичного дискурсу зокрема. Яскравим прикладом є дискурсні маркери мови резолюцій: to resolve to authorize, to decide to establish, to recommend to consider, або такі початкові слова: acknowledging, agreeing, being alarmed, welcoming та ін

Останні десятиліття характеризуються наявністю значних змін у сфері політичних та економічних міжнародних відносин. У наш час у всьому світі та в Україні зокрема відзначається розширення міжнародних зв'язків та співробітництва у різноманітних сферах економіки. Виконання будь-якої діяльності міжнародного рівня вимагає наявності офіційного документу (договору, контракту, угоди тощо), що підтверджує серйозність відносин між сторонами співробітництва та визначає їхні обов'язки один перед одним.

Одним із чинників ефективності такого роду діяльності є грамотно складена та адекватно перекладена документація. У зв'язку з цим сторони співробітництва потребують професійно виконаного перекладу дипломатичних документів та контрактів, що являють собою найбільш широкую групу документів, що застосовується у всіх сферах життя суспільства.

У політично-дипломатичному дискурсі використовується офіційно-діловий стиль мови – система взаємопов'язаних мовних засобів, які служать досягненню певної мети в спілкуванні.

Літературний стандарт сучасної англійської мови в процесі свого розвитку поділяється на кілька підсистем, кожна з яких має власні особливості, які є типовими для даного функціонального стилю. Своєрідний вибір мовних засобів, в першу чергу визначається метою комунікації.

Таким чином, функціональний стиль може бути визначений як мова в мініатюрі: це стабільна та ієрархічно структурована в тій же мірі, повноцінна мова.

Традиційно лінгвісти розрізняють 5 сфер застосування мови: наука, ділова англійська мова, публіцистика, високий літературний стиль і повсякденні зв'язки. Перші чотири ніші відносяться до літературної мови, остання належить до розмовної області.

Сфера застосування для офіційно-ділового функціонального стилю мови – це бізнес і спілкування в офіційних державних установах, а його основною функцією, як правило, є регулятивна.

Для офіційно-ділового стилю, який використовується в політично-дипломатичному дискурсі, характерні дві основні риси: прагнення до максимальної ясності і відсутності будь-яких двозначностей, а також обмеженість тематики. У свою чергу, в самому цьому стилі можна виділити два підстили – офіційно-документальний і побутово-діловий. Перший з них вживається переважно в документах дипломатичного і юридичного характеру, а другий – у діловому листуванні.

Головною особливістю лексики офіційно-документального підстилю є активне вживання інтернаціоналізмів. Це пов'язано з тим, що в середні віки мовою міжнародного (в тому числі і дипломатичного) спілкування була латина, а пізніше її змінила французьку мову. Для її синтаксису характерні довгі складні речення, в яких часто зустрічаються прислівникові і дієприслівникові звороти, уточнюючі і вступні слова.

В іншому різновиді офіційно-ділового стилю – побутово-діловому стилі знаходять своє відображення службова переписка (діловий лист, комерційна кореспонденція), офіційні ділові папери (довідка, посвідчення, акт, протокол), приватні ділові папери (заяву, доручення, розписка, автобіографія, рахунок та ін.) Всі вони характеризуються відомою стандартизацією, що полегшує їх складання та використання, і розраховано на економію мовних засобів, на усунення невиправданої інформаційної надмірності [91].

У побутово-діловому стилі розрізняються за змістом, жанрами і за характером використовуваних мовних засобів службове листування між установами та організаціями, з одного боку, і приватні ділові папери – з іншого.

Вимога точності і ясності перекладу висувається не випадково: адже мова ділових паперів – це ще і мова офіційної влади. А звідси впливає і друга його особливість – стандартна форма викладу, прагнення до узагальнень і абстракції. Це зрозуміло: адже законодавці звертаються не до якихось окремих людей, а до населення в цілому. Дані особливості знаходять відображення і в юридичному

перекладі офіційних документів, для якого характерне, перш за все, вживання стандартних синтаксичних і граматичних конструкцій.

Наступна класифікація типів ділових паперів є стандартною:

- Особисті документи громадян: доручення, заяви, резюме, скарги, характеристики;
- Адміністративно-організаційні документи: положення, правила, інструкції, договори;
- Розпорядчі документи: накази, виписки з наказів, директиви, розпорядження, вказівки;
- Інформаційні документи або документи довідкового характеру: довідки, пояснювальні записки, службові записки, доповідні записки, акти;
- Ділові листи;
- Протоколи [52].

Офіційно-діловий стиль знаходить своє застосування в дипломатичній, управлінській діяльності, законодавстві, політиці і багатьох інших сферах людського буття. Він використовується різними організаціями, державними органами, фізичними особами для комунікації один з одним і регулювання відносин, які виникають в процесі виробництва, правової або господарської діяльності [52].

Характерною особливістю цього стилю, в порівнянні з іншими стилями англійської мови, є відносна стійкість. Звичайно, з часом він дещо змінюється, що обумовлено самим характером змісту. Однак більшість його якостей, жанрів, фразеологізмів, термінології надають йому консервативного характеру.

Законодавство і юридична наука оперують складними і певними поняттями, які виражаються відповідною спеціальною термінологією, заміна якої може привести до неточності формулювань і вираження думки законодавця. Впровадження і поширення в мовах запозичень, поява численних інтернаціональних слів і словосполучень пов'язується, в першу чергу, з необхідністю точного і однозначного визначення поняття, для передачі якого не знайдені близькі внутрішньомовні еквіваленти, в тому числі для мови описового характеру, що особливо характерно для юридичної термінології.

У зарубіжній лінгвістиці існують два терміни: стиль і реєстр. Постараємося визначити конкретний зміст кожного з них і порівняємо їх з поняттям функціонального стилю, розробленим у вітчизняній лінгвістиці.

Н. Френкс розглядає стиль як відхилення від певної норми, зумовленої ситуацією і рядом інших факторів, таких як час, місце, діалект, лінгвістична школа, жанр і т.ін. Це «спосіб зображення предмета, що відрізняється більшою чи меншою мірою від звичайного і вмотивований характером предмета, метою зображення, кваліфікацією читача і особистістю автора» [91]. Стилістичний вибір зводиться, таким чином, до контекстуально зумовленого використання стилістичних маркерів, тому що контекстуально-пов'язані лінгвістичні елементи протиставлені елементам з нульовою або лімітованою стилістичною функцією, які є нейтральними.

Сам процес формування стилю виглядає в даному трактуванні як фільтрація мовного матеріалу, здійснювана на різних рівнях. При породженні висловлювання передусім здійсненню прагматичного вибору, обумовленого екстралінгвістичними мотивами. Потім відібрана інформація натикається на граматичний екран, через який проникнуть лише висловлювання, які правильно оформлені з точки зору граматики. Вони, в свою чергу, проходять через другий бар'єр – стилістичний екран, подолати який можуть тільки стилістично марковані одиниці контексту і одиниці, що є нейтральними в даному контексті. Стилістичні маркери, неприпустимі в даному контексті, відбиваються від екрану.

Реєстр розглядається як різновид стилю, який корелює з різними соціальними ролями мовця.

Н. Френкс називає п'ять основних різновидів мовлення, які перегукуються з системою функціональних стилів, розробленою вітчизняними вченими: розмовне мовлення, мовлення письмових коментарів, мовлення релігії, мовлення газет, мовлення законодавчих актів. Той, хто говорить вільно – оперує різними реєстрами, часто не замислюючись, чому відбувається перемикання з одного на інший [64]. Реєстри перехрещуються, зливаються, впливають один на одного. Жанрова диференціація стилів нагадує внутрішню субкатегоризацію реєстрів.

У розподілі на реєстри не існує дихотомії «мова офіційна – мова розмовна», але є безліч ступенів формальності, за якими вони переходять один в одного. Найжорсткіші правила залишають певний простір і свободу для мовця. На думку Р. Баркенса, умови поділу мови на реєстри «лежать в більш-менш гідному для аналізу почутті того, що доречно в даній ситуації» [62].

Число реєстрів, якими користується людина, більше, ніж число функціональних стилів, і менш залежне від роду діяльності мовця. Регістр поєднує в собі ситуативні умови спілкування, усну або письмову форму і рольову структуру комунікації. На вибір реєстру великий вплив справляє комунікативний канал. Наприклад, поряд з традиційним контрактом існує документ під назвою «*Solicitor's Attendance Note of Telephone Exchange of Contracts*» – «*Протокол телефонного обміну контрактами, що складається адвокатами*». Він використовується при укладанні контракту сторонами, безпосередній контакт між якими утруднений з яких-небудь причин.

Мовні засоби вираження вимоги та мовне втілення функцій офіційно-ділових документів виявляються досить своєрідними та визначають найважливіші специфічні риси даного стилю. Офіційно-ділове мовлення має стильове забарвлення імперативності [64].

Британське та американське право належить до англосаксонської правової родини. Приналежність цієї правничої системи до певної правової родини зумовлює характерні риси у визначеннях і в типах дипломатичних документів.

Наприклад, під договором у Великій Британії розуміється обіцянка (promise) або низка обіцянок, за порушення або невиконання яких законом передбачене застосування певних санкцій.

У США використовуються правові категорії та основні поняття договору, що існують в Англії. Звід договірного права (Restatements of the Law of Contracts) у тридцяті роки ХХ століття дав таке визначення договору: обіцянка або низка обіцянок, за порушення яких закон встановлює застосування санкцій, а виконання зазначених обіцянок законодавство розглядає як зобов'язання. Проте після прийняття Єдиного торговельного кодексу США з'явилося закріплене поняття договору: так, у

статті 1201 договір – це правове зобов’язання, що базується на домовленості сторін [62].

Існує велика кількість класифікацій як британських, так і американських дипломатичних документів. В цілому, в британському та американському праві віднаходимо подібні типи дипломатичних документів, наприклад, *employment contract* – трудовий договір, *marriage contract* – шлюбний договір. Однак і в американському, і в британському праві наявні також договори, що не мають відповідників в інших правових системах. У Великій Британії та США це, зокрема, договори за рішенням суду (*contracts of record* – договори, що укладаються в момент набуття законної чинності рішенням за цивільною справою, в якому боржник визнав перед судом своє зобов’язання) [3].

На думку Н. В. Багринцевої та О. А. Демченкової, британським та американськими договорам властива чітка структура. Стандартна структура договору, як правило, складається зі вступної частини, розділів, характерних для всіх видів дипломатичних документів, і заключної частини [14].

Договір є документом, відповідно, він належить до офіційно-ділового стилю мовлення та наділений певними стилістичними, граматичними й лексичними особливостями.

До головних диференційних особливостей стилю будь-якого договору можна віднести конкретність, чіткість і точність викладу, строгу логіку повісткування, відсутність емоційно-експресивних засобів мовлення, наявність чіткої структури тексту договору.

У британському, американському та українському праві договори наділені й певними граматичними особливостями. Для англомовних дипломатичних документів властиво, наприклад, використання складнопідрядних речень і пасивного стану, вживання дієслова *shall* з другою та третьою особою однини у значенні має і т. ін. Для порівняння, український договір має такі граматичні особливості: використання безсполучникових конструкцій або складнопідрядних речень із підрядними з’ясувальними (сполучник *що*), означальними (сполучник *який*); вживання так званих перформативів – особливої форми дієслів, що позначають мовленнєву дію та

використовуються в якості дії; вони вживаються у формі першої особи однини і множини, рідше – у формі третьої особи: *гарантує, зобов'язується*. Можна також відзначити, що в англійській мові, на відміну від української, існують також різні засоби передачі умови та повинності [14].

Для дипломатичних документів є властивими й певні лексичні особливості: використання сталих виразів, наприклад, *under the contract* – згідно з чинним договором, *the above mentioned parties* – вищеназвані сторони, а також іншомовних включень (частіше за все, латинських та французьких), наприклад, *status quo, de facto, de jure*. Крім того, у договорах часто зустрічаються різноманітні аббревіатури, терміни в їхньому прямому семантичному значенні, скорочення.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ТА ПЕРЕКЛАДУ ПОЛІТИКО-ДИПЛОМАТИЧНОГО ДИСКУРСУ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

2.1. Методи та методика дослідження політико-дипломатичного дискурсу англійської мови в перекладацькому аспекті

Вибір методів дослідження політико-дипломатичного дискурсу сучасної англійської мови у перекладі на підставі матеріалів текстів дипломатичних документів (дипломатичних міжнародно-правових договорів, протоколів, документації) та політичних промов (промови, твердження, звернення, заяви) зумовлений потребою комплексного та системного опису цього явища відповідно до сформульованих у вступі цілей та поставлених у роботі завдань. Їх реалізація потребує застосування таких методів дослідження:

1. *Метод лінгвістичного спостереження та опису* – для виявлення структурних особливостей політико-дипломатичного дискурсу. За допомогою методу лінгвістичного спостереження та опису в дослідженні проводиться узагальнення та інтерпретація отриманих результатів.

2. *Метод порівняльно-перекладознавчого аналізу*. Під час здійснення дослідження застосовується метод порівняльно-перекладознавчого аналізу. Даний метод використовується для порівняння співставлення оригіналів матеріалів дослідження (дипломатичні договори, політичні та дипломатичні промови) та їх перекладів, що допомагає виявити загальні закономірності перекладу, способи досягнення еквівалентності та визначити ступінь близькості та віддаленості змісту й структури текстів. Також, за допомогою цього методу, порівнюється переклад одних і тих самих термінів та концепцій політико-дипломатичного дискурсу різними перекладачами та на різних рівнях (наприклад, переклад на державному рівні та в приватній сфері, чи в публічному просторі), що допомагає простежити специфіку відтворення політико-дипломатичного дискурсу та дозволяє встановити загальні закономірності перекладу.

3. *Зіставний метод* застосовується для встановлення специфіки та політично-дипломатичного дискурсу в англійській мові та в аспекті перекладу на українську. За допомогою зіставного методу в роботі досліджуються спільні та відмінні риси політико-дипломатичної лексики в англійській та українській мовах.

4. *Метод структурно-семантичного аналізу* – для аналізу лінгвістичних особливостей мовних одиниць, а саме окремих термінів та цілих синтаксичних конструкцій, які застосовуються в дискурсивних стратегіях політико-дипломатичних відносин та через які реалізуються засоби впливу (аргументація, переконання) в політико-дипломатичному дискурсі.

5. *Метод прагматичного аналізу* – для дослідження цілей та виявлення особливостей мовленнєвої поведінки, комунікативних намірів учасників політико-дипломатичному дискурсу.

Щодо методики аналізу англійського політико-дипломатичного дискурсу в перекладацькому аспекті варто зазначити наступне.

На першому етапі дослідження досліджено історичні основи поняття дипломатичного та політичного дискурсів. Також визначено сучасні підходи до виділення політико-дипломатичного дискурсу англійської мови та виявлено провідні проблеми його перекладу.

На другому етапі розглянуто властивості англійського дискурсу політичних та дипломатичних промов. Виявлено особливості впливу та стратегій мовленнєвої поведінки учасників політико-дипломатичного дискурсу за допомогою структурно-семантичного методу та методу прагматичного аналізу.

На третьому етапі було розглянуто проблеми перекладу політично-дипломатичного дискурсу на предмет лінгвістичних особливостей. На даному етапі використано метод лінгвістичного спостереження, метод структурно-семантичного та порівняльно-перекладознавчого аналізу для аналізу перекладацьких технологій адаптації політико-дипломатичного дискурсу англійської мови.

На четвертому етапі було здійснено комплексний аналіз дипломатичних договорів в перекладацькому аспекті для визначення способів еквівалентного

відтворення українською мовою дипломатичних термінів та кліше у перекладах текстів англomовного політико-дипломатичного дискурсу (див. Додаток Б).

На *п'ятому етапі* було проаналізовано лінгвістично-стилістичні особливості політичних промов для виявлення найпоширеніших практик та стратегій перекладу їх текстів. На даному етапі було також визначено найбільш та найменш вживані перекладацькі трансформації на прикладі матеріалів політичних промов за допомогою порівняльно-перекладознавчого та зіставних методів дослідження (див. Додаток Б).

На *шостому етапі* увага була зосереджена на узагальненні отриманих результатів дослідження з використанням системного та зіставного методу для виявлення закономірностей формування та функціонування систем англійської та української мов в контексті політико-дипломатичного дискурсу.

2.2. Методи дослідження термінології в політико-дипломатичному дискурсі англійської мови

При аналізі особливостей функціонування, структури та семантичної еволюції окремих термінів та терміносистем необхідно враховувати досягнення дослідників, які розробляють різні підходи до вирішення цієї проблеми. Л. І. Фурсова виділяє три групи методів, доступних для послугування сучасним термінознавцям: «лінгвістичні, методи суміжних наук (логіки, філософії тощо) та власне термінознавчі методи» [56, с. 21]. Доцільність звернення до трьох наукових областей пояснюється такими причинами:

1) Терміносистема розглядається як «вираження в мові складної за своєю структурою метамовної теорії. Специфіка відносин між теорією (поняття), терміносистемою (термінологічні одиниці) і дійсністю, що описується (об'єкт вивчення в теорії) підкреслюють важливість логіко-філософського підходу» [56, с. 21].

2) Терміносистема є частиною мови. Терміни – «лексичні одиниці, що мають у своїй семантичній структурі особливості, які можна пояснити з допомогою лінгвістичних методів» [56, с. 21].

3) Необхідність застосування термінознавчих методів пов'язана зі специфікою терміносистеми як «цілісності, що функціонує за певними законами, і як комплексу елементів, що мають характеристики, невластиві лексиці загальноживаної мови» [56, с. 21].

У межах кожної з представлених наукових галузей терміносистема вивчається з погляду двох підходів: з позицій синхронії та діячронії. Звернемося до особливостей аналізу терміносистем у синхронії.

Синхронічна лінгвістика. Метод компонентного аналізу дає змогу проаналізувати особливості семантики елементів термінологічної системи лінгвістичних теорій [51, с. 86]. Цей метод має на увазі розгляд структури семантичного значення терміна, розчленування його на складові компоненти (семи). М. В. Умерова пропонує «оптимізований» варіант даного підходу до аналізу семантики терміна: метод компонентного аналізу дефініцій терміну, що дозволяє «проаналізувати особливості відображення терміном наукового поняття» [51, с. 114].

У сучасній лінгвістиці терміносистеми розглядаються як «моделі наукової теорії, адже в термінах на когнітивному рівні міститься інформація про наукову діяльність людини» [56, с. 21]. Популярність когнітивного підходу пов'язана із необхідністю вивчення цього явища. Однак, оскільки виникає потреба в здійсненні опису ролі терміна в розумовому процесі людської свідомості, основні засади такого аналізу повинні ґрунтуватись на досягненнях науковців у сфері логіко-філософських досліджень.

Синхронічна логіка. Вищезгадане положення підкреслює необхідність звернення до методів логіки, а саме логіко-когнітивного методу, що дозволяє відобразити зв'язок між процесом осмислення об'єкта, що вивчається, і реалізацією даного осмислення в мові за допомогою терміна. Як зазначає Є. Б. Берг, інформацію про певну наукову картину світу, закладену в терміні, можна схематично зобразити у вигляді кадру [15, с. 17]. Якщо з погляду когнітивного підходу розглядати терміносистему як цілісність, то фреймовий аналіз дозволяє побудувати її «концептуальну модель» [12, з. 12].

Синхронічне термінознавство. Текстологічний метод допомагає з точністю встановити те поняття, яке позначає конкретний експонент, і навіть сформулювати вичерпне визначення терміна у вигляді, у якому воно розуміється автором аналізованого тексту. У роботах К. Я. Авербуха пропонується вивчення термінів у трьох видах текстів: термінофіксаційних, терміновикористовуючих, термінотвірних [3, с. 78].

Особливості вивчення термінів розглядаються в циклі студій Л. М. Алексєєвої. На думку дослідниці, контекст дозволяє «встановити зв'язок між терміном та його предметною областю через ідентифікацію поняття» [7, с. 81]. Термін функціонує у науковому тексті, виконуючи функції «стройового елемента» [7, с. 72]. Л. М. Алексєєва вказує на те, що опис функціонування терміна зводиться до аналізу способів його визначення, а також принципів вживання терміна у тексті [7, с. 49].

Важливість діахронічного підходу до вивчення терміносистем пояснюється лише тим, що наукові знання (чи наукові теорії) постійно еволюціонують. Отже, змінюються моделі теорій – терміносистеми.

Діахронічна лінгвістика. Опис змін лінгвістичної терміносистеми передбачає вихід на три основні типи семантичної еволюції термінів: розширення, звуження та зсув значення, про які докладно йдеться, наприклад, у роботі С. Ульмана [50, с. 251].

Зауважимо, що одним із чільних методів опису термінів у синхронії є компонентний аналіз. Важливість даного методу для історико-семантичного дослідження наголошується у роботі Л. І. Чулінди [65, с. 88]. Виявлення сем у значенні термінів на різних синхронних зрізах та порівняння отриманих результатів дозволяє зафіксувати кількісні (число сем) та якісні (ступінь реалізації значення терміном) зміни в діахронії.

Важливість діахронічного підходу до вивчення терміносистем підкреслюється у роботах Л. І. Чулінди [65, с. 45], що розглядає історико-описовий метод у рамках лінгвістичного підходу. До русійських сил семантичних трансформацій терміносистем Л. І. Чулінда відносить «сукупність, представлену гносеологічними, логічними та психологічними причинами» [65, с. 97].

У роботі Л. І. Чулінди доводиться той факт, що зіставлення значень одного терміна у діяхронії дозволяє встановити зрушення:

1) на сигніфікативному рівні, який, на думку дослідника, постає «первинним у структурі значення терміна, оскільки не завжди правомірно говорити про наявність денотату у лінгвістичних термінів, що мають семантику найвищої абстракції» [64, с. 62];

2) на денотативному рівні: Л. І. Чулінда виділяє зміни, пов'язані з безпосередньою трансформацією денотату, «що позначається терміном, та зміни, пов'язані з розвитком знань дослідників про цей предмет (сам денотат при цьому не змінюється)» [64, с. 59]; дослідник наголошує на закономірному «ослабленні співвіднесеності терміна з об'єктом, що він висловлює, що пояснюється абстрактністю певних об'єктів дійсності» [64, с. 32];

3) на конотативному рівні, зміни на якому розглядаються в роботі Л. І. Чулінди як причина порушення «інтелектуальної чистоти» терміна: первісне значення терміна включає поняття об'єкта дійсності з точки зору конкретного автора, його дослідницького досвіду, філософських поглядів тощо. Тому необхідною постає «наступність підходу до вивчення поняття під час використання термінів певної терміносистеми» [64, с. 35].

На думку дослідника, часто виникає необхідність у визначенні особливостей співвідношення способів розуміння об'єкта у різних лінгвістичних концепціях. Через це мовознавцям слід звертатися не лише до аналізу об'єкта, а й до розгляду його трактування в різних теоріях: унаслідок цього виникають «метатеоретичні побудови» [64, с. 42].

Діахронія у суміжних науках. Особливий інтерес становить системно-генетичний метод. Л. І. Чулінда розглядає основи виникнення та розвитку термінів теорії Ф. де Соссюра. Дослідник в якості основної процедури аналізу пропонує «виявлення способів утворення понять» [64, с. 42]. Застосування системно-генетичного методу для опису мовної концепції Ф. де Соссюра дозволило науковцеві встановити логічні зв'язки між термінами у терміносистемі швейцарського лінгвіста та розглянути характер способів створення «каркасу теорії» [64, с. 45].

Діахронічне термінознавство. Нагадаємо, що значна частина методологічної бази сучасного термінознавства склалася на основі методів лінгвістики та логіко-філософських наук. Проаналізуємо пропонувані термінознавчі методи опису терміносистем у діахронії та запропонуємо такий метод, який би охоплював усі аспекти терміносистеми у її розвитку.

Ґрунтуючись на принципі схематичної репрезентації термінологічних значень, А. М. Ляшук пропонує конструкцію «діахронічного дерева слова, що складається з кореня (вихідне значення терміна), стовбура (проміжні значення) та крони (сучасне трактування)» [36, с. 14]. Діахронічне дерево дозволяє простежити історію змін як окремого терміна, і цілої терміносистеми певної лінгвістичної концепції.

Велику цінність становить метод комплексного історичного аналізу, запропонований В. З. Дем'янковим [26, с. 76]. Цей метод включає «чотири етапи опису терміносистеми:

- 1) встановлення умов та часу появи термінів;
- 2) визначення їх джерел;
- 3) розгляд способів утворення термінів;
- 4) опис семантичних і функціональних перетворень, що відбувалися» [26, с. 76].

Ця модель дослідження вимагає уточнення. Останній етап, на якому науковець пропонує «розглядати зміни семантичних та функціональних характеристик термінів, доцільно розмежовувати на два окремі етапи» [26, с. 76]. Дослідження семантики терміну передбачає «використання методу компонентного аналізу» [26, с. 76], тоді як опис функціональних перетворень потребує «підходу з позицій методів вивчення особливостей застосування термінів у метамові та їх взаємовідносини з іншими одиницями (окремої терміносистеми та терміносистем інших наукових теорій)» [26, с. 76]. Отже, кожен етап методу комплексного історичного аналізу співвідноситься з завданням під час дослідження терміносистеми.

Слід також зазначити, що В. З. Дем'янков не ототожнює два напрями: «історичне термінознавство, що вивчає мовні факти, які стали історією, і діахронічне термінознавство, що вивчає розвиток елементів терміносистем» [26, с. 81]. На нашу

думку, будь-яке дослідження терміносистеми має ґрунтуватися на розмежуванні синхронічного, діахронічного (історичного) та синхронно-діахронічного підходів до опису термінологічних систем. Отже, дослідження термінів і терміносистем вимагає групи методів, тобто комплексного синхронно-діахронічного методу опису терміносистеми.

Результати дослідження демонструють існування в сучасній науці про мову кількох підходів до вивчення систем термінів та їх еволюції. Проте саме комплекс методів синхронно-діахронічного підходу дозволяє досліджувати форму термінологічної системи, її понятійно-структурні особливості, логіко-семантичні відносини елементів системи, еволюцію цих відносин, а також особливості зміни самої терміносистеми як цілісності.

2.3. Перекладацькі технології адаптації політико-дипломатичного дискурсу англійської мови

Поняття договору розглядається в різних галузях права. Термін «договір» у переважній більшості випадків дістає комплексного розшифрування – як угода, як документ, що фіксує названу угоду, і як зобов'язання, що виникає внаслідок укладення зазначеної угоди [14]. Як різновид документу, договір – «це документ (опис угоди), в якому відносини між сторонами, що його підписали, регламентується законодавством або іншими умовами, передбаченими в ньому» [14].

В англійській мові відповідниками термінів «договір» та «контракт» є терміни «*agreement*» і «*contract*». У словнику «The Longman Business English Dictionary» запропоноване таке визначення терміну «*agreement*»: 1) an arrangement or promise to do something, made by two or more people or organizations (домовленість або зобов'язання зробити що-небудь, що було укладене між двома або більше фізичними особами або організаціями); 2) an official document that people sign to show that they have agreed to something (офіційний документ, що підписується сторонами на знак підтвердження їхньої домовленості про що-небудь)» [80], а термін «*contract*» – як «a formal written agreement between two or more people or groups which says what each must do for the other, or must not do» [80] (офіційна письмова угода (договір) між двома чи

більше фізичними особами або організаціями, що визначає обов'язки кожної зі сторін).

Отже, як в українській, так і в англійській мові термін «*контракт / contract*» визначається через термін «*договір / agreement*», що наділений більш широкою семантикою. Тим не менш, зазначені терміни можуть також використовуватися як синоніми.

У сучасній перекладацькій царині значного поширення набувають порівняльні дослідження текстів, вивчення особливостей функціонування й використання вихідної та цільової мов, встановлення принципів вибору і використання лексичних, граматичних, фонетичних та мовних засобів для передачі думки та емоції в різних умовах спілкування [14].

Під час перекладу інтерпретатор має вирішувати лінгвостилістичні проблеми, тому він має бути спеціалістом не лише з міжмовної, але й із міжкультурної комунікації. Він має знаходити адекватні, з погляду іншої культури, форми висловлення думки, приймати рішення щодо адаптації перекладу до культурних норм іншої мови або збереження особливостей культури рідної мови.

Будь-який перекладач, працюючи з текстом договору, повинен враховувати вимоги узусу – мовні традиції носіїв мови для передачі тексту, не порушуючи звичне сприйняття правового документа [14]. Під терміном «узус» дослідники розуміють такі реалізації мовної системи, які застосовуються в певній комунікативній ситуації [14].

Саме узус відділяє те, що в даній лінгвістичній ситуації є доречним, від того, що є недоречним. Враховуючи те, що узус відображає мовні звички носіїв мови, узуальність мови дозволяє адресатам повідомлення використовувати еталони сприйняття, які містяться в довготривалій пам'яті, й спиратися в процесі ідентифікації та інтерпретації тексту на попередній досвід. Узуальна неадекватність тексту перекладу ускладнює орієнтацію в мовній поведінці адресанта, порушує адекватність емоційного й естетичного ефекту, викривляє уявлення про автора, спотворює стилістичні характеристики тексту, заважає досягненню комунікативної мети. Узус поділяється на ситуативний та соціальний.

Через відмінності між узусами вихідної та цільової мов перекладознавці зазначають такі причини застосування лексичних трансформацій:

1) у семантиці слова відображаються різні ознаки чи властивості предмета, явища. Наприклад, українське юридичне поняття «кримінальна справа» має два відповідники в англійській мові. Коли імплікація передбачає матеріали, тобто паперові документи, це *criminal case*, якщо мова йде про кримінальну справу у розумінні провадження, то відповідниками будуть *criminal matter*;

2) відмінність у смисловому об'ємі: говорячи про екстрадицію злочинця, в українській мові застосовують словосполучення «видати злочинця», тоді як в англійській мові *to surrender a criminal* дослівно означає «здати ...»;

3) відмінність у семантиці англійських слів та їхніх словникових еквівалентів призводить до різниці в сполучуваності слів у вихідній та цільовій мовах. Тому перекладачеві доводиться обирати слово в мові перекладу, яке відноситься до тієї ж частини мови та підходить одночасно за трьома параметрами: узус, зміст, сполучуваність: *a greater unity* – більше єднання, *to the attainment of this aim* – для досягнення цієї мети [91].

Розбіжності лінгвоетнічного характеру між носіями іноземної мови і мови передачі тексту можуть носити як культурно-історичний, так і актуально-подійний характер.

Найповніше спілкування між різномовними комунікантами здійснюється шляхом створення мови для передачі тексту, комунікативно рівноцінного іншомовному оригіналові, тобто шляхом його перекладу. Поняття «комунікативна рівноцінність» текстів украй важливе для розуміння механізму відтворення іншомовного матеріалу. Для комуніканта два тексти виступають як рівноправні форми існування того самого повідомлення, вони рівноцінні в їхньому функціональному і структурно-семантичному ототожненні.

В процесі перекладу англійських дипломатичних документів потрібно враховувати стандартизований тип мовлення, притаманний їхнім текстам, тому що норми англійського і українського стилю оформлення ділової документації передбачають використання певного коду – обмеженої кількості лексичних одиниць,

здебільшого штампів, готових мовних трафаретів, яким притаманне нейтральне забарвлення викладу – відсутність двозначних або емоційно забарвлених слів [91].

Процес стандартизації розвивається в основному в двох напрямках:

- широкому використанні готових словесних формул, трафаретів, штампів;
- в повторюваності одних і тих самих слів, форм, зворотів, конструкцій, у відмові від використання виразних засобів мови.

Варто зазначити, що форма текстів англомовних дипломатичних документів у переважній більшості випадків стереотипна. Зачини текстів, послідовність викладу, кінцівки у кожній мові підпорядковуються чітко визначеним правилам риторики. У мові перекладу зберігається композиція оригіналу, але самі мовні трафарети можуть відрізнятися за внутрішньою формою, збігаючись за змістом.

У тексті офіційно-ділового документу неприпустимі двозначності. Головне – точність викладу думки. Інша важлива риса, яка має чітко відтворюватися у перекладі – узагальненість висловлювання.

Існують лексичні та граматичні труднощі перекладу англомовних дипломатичних документів. Лексичні труднощі перекладу, головним чином, пов'язані з передачею безеквівалентної лексики, термінів та власних назв. Термінологічна лексика документу, за нашими підрахунками, складає приблизно 35% від загального обсягу слів.

Труднощі під час перекладу викликають терміни-неологізми, або новоутворені терміни, які не мають словникових еквівалентів та полісемантичні терміни, переклад яких потребує глибоких знань у галузі перекладу та широкий контекст. Для подолання лексичних труднощів доводиться застосовувати лексичні перекладацькі трансформації, які традиційно поділяють на лексико-семантичні (конкретизація, генералізація, модуляція (смысловий розвиток) та лексико-граматичні (антонімічний переклад, експлікація, компенсація) [91]. Оскільки дипломатичним договорам притаманний виключно офіційно-діловий стиль, на основі результатів дослідження можна зробити висновок, що найтипівішими перекладацькими трансформаціями, які використовуються при перекладі дипломатичних договорів є генералізація, конкретизація, експлікація та компенсація.

Особливу групу лексичних труднощів складає переклад власних назв, зокрема назв підприємств та організацій, географічних назв. Відтворювати власні назви можна способами транскрипції, транслітерації або калькування. Граматичні труднощі перекладу пов'язані з розбіжностями у будові мов, відмінністю граматичних явищ однієї мови від відповідних граматичних явищ іншої мови; відмінною сполучуваністю слів тощо.

Серед граматичних труднощів перекладу дипломатичних документів ми виділяємо переклад безособових форм дієслів англійської мови, до яких належать: інфінітив, герундій та конструкції, утворені на основі цих форм, пасивний стан дієслів, дієприкметникові та дієприслівникові звороти; переклад формального підмета *there*; переклад дво- та більше компонентних словосполучень тощо. Але на особливу увагу перекладача, на наш погляд, заслуговує специфіка відтворення саме жанрово-стилістичних особливостей тексту.

Перше, що звертає на себе увагу, це недопустимі в текстах офіційно-ділового стилю скорочення. До них належать як скорочені форми допоміжних дієслів *there's/re* замість *there is/are*, *they'll* замість *they will*, *it's* замість *it is*, так і скорочення таких слів, як *digital form* замість *format*, *ad* натомість *advertisement*, *Phoebe's* натомість *Phoebe's Photo Studio*. Скорочення такого типу належать до розмовної лексики і не мають місця у текстах офіційно-ділового стилю, тому при перекладі ми радимо надавати їх повні форми.

Труднощі еквівалентного перекладу полягають здебільшого у тлумаченні термінів – емоційно нейтральних слів чи словосполучень, які вживаються для точного вираження понять та назв предметів та характеризуються не лише стильовою співвіднесеністю, а й певною замкненістю в системі лексики на означення понять якоїсь окресленої галузі знань [91].

Н. Трач слушно вказує на те, що прогалини в позначенні понять часто заповнюються надмірними запозиченнями [47, с. 27]. Відповідно, хибне вживання юридичних термінів призводить до помилкового тлумачення правових норм, перенасичення фахової термінології непотрібними синонімами, а вживання

паралельних варіантів термінів призводить до таких хиб термінознавства, як метонімія та синонімія, котрі засмічують фахову мову паралельними назвами.

За походженням правнича термінологія будь-якої мови умовно складається з:

- 1) питомої лексики, наприклад, в українській, англійській мовах: *judicial proceedings* – судове провадження, *misdemeanour* – проступок;
- 2) іншомовних слів: *extradition* – екстрадиція, *act* – акт.

Наведемо приклади «хибних друзів» перекладача або хибних еквівалентів, що часто зустрічаються в текстах англomовних дипломатичних документів:

Так, слово латинського походження *specific* актуалізує значення не «специфічний», а «конкретний», *instrument* у діловій мові означає «договір», а не «інструмент», *confrontation* уживається у значенні «очна ставка», а не «конфронтація». Англійське словосполучення *to be subject to* перекладається українською мовою як «підлягати». Частовживане у текстах англomовних дипломатичних документів англійське слово *uniform* в українському перекладі актуалізує значення «однаковий».

Лексема *apostles* позначає не апостолів, а повідомлення про направлення справи на апеляцію. У цьому випадку мова йде про метонімізацію грецького етимона *apostolos* зі значеннями «гонець, посланець, вісник».

Слово латинського походження *article* не завжди означає «артикуль». Цей полісемант у офіційних текстах може актуалізувати такі значення, як «пункт у документі», «предмет, річ, товар», «матеріал», «стаття в законі».

Обов'язковою умовою досягнення еквівалентності в перекладі англomовних дипломатичних документів українською мовою є забезпечення стилістичної еквівалентності. Під стилістичною еквівалентністю ми розуміємо рівноцінність окремих складових оригіналу і перекладу та рівноцінність цілісної системи формотворчих і змістотворчих чинників, які надають перекладу тексту реальних просторово-часових ознак, персоніфікують його та визначають ключові параметри рецептивно-інтерпретаційного пізнання [47]. Стилiстичні трансформації обумовлюються внутрішньою формою змістовної одиниці в цільовій мові [47].

У випадках, коли віднайти стилістичний еквівалент не є можливим у зв'язку з його відсутністю (під стилістичним еквівалентом ми розуміємо не лексичний відповідник і не відповідник словосполученню чи реченню, в цьому випадку за відповідник ми беремо інтенцію, закінчену думку, яка може вміститися як в слово так і в цілий абзац), ми вдаємося до стилістичних трансформацій, які спричинені відмінністю у засобах вираження в цільовій мові.

В переважній більшості випадків вони використовуються:

- під час антонімічного перекладу;
- при передачі змісту пасивних конструкцій;
- у перекладі речень з інвертивним порядком слів.

Вибір форми виразу, трансформації залишається за перекладачем, який враховує контекстуальне оточення кожної смислової одиниці, яка має бути перекладена.

Перекладаючи тексти офіційно-ділового стилю з англійської мови українською, потрібно пам'ятати, що вихідний текст організований у відповідності з певною правовою системою, яка знаходить своє відображення в формулюваннях, і текст перекладу націлений на використання в межах іншої правової системи з характерними саме для неї формулюваннями. Нерозуміння особливостей знаходження найчіткішого еквіваленту для відтворення початкової мовної одиниці може призвести до двозначності трактування дипломатичного договору, що в свою чергу негативно відображається на правових відносинах між учасниками таких правових відносин.

Варто підкреслити, що перекладач англійськомовних дипломатичних документів повинен володіти предметною галуззю. Предметна специфіка англійськомовних дипломатичних договорів може варіюватись від гуманітарного права, захисту прав людей до тематики про вилов риби у міжнародних водах, чи про захист рідкісних тварин тощо.

Крім термінологічних лакун чи відсутності відповідних лексичних еквівалентів, перекладач має враховувати, що формулювання в текстах вихідною мовою часто залежать від культурних особливостей і можуть не відповідати

формулюванням тексту перекладу, характерним для вихідної мови. У зв'язку з цим у перекладі знаходяться конструкції з функціями, аналогічними функціям конструкцій вихідної мови.

Серед лексичного складу текстів англомовних дипломатичних документів труднощі для перекладу викликають міжмовні омоніми, які є схожими за звучанням, але мають різне значення. Їх ще називають хибними друзями перекладача та інтернаціоналізмами.

Фразеологічні елементи стають причинами труднощів при перекладі англомовних дипломатичних документів, перш за все, через те, що перекладач може не ідентифікувати фразеологізм, прийнявши його за звичайне неідіоматичне сполучення слів, або ж неточно визначити його значення. Переклад фразеологізмів здійснюється такими способами: підбором фразеологічних еквівалентів, фразеологічних аналогів чи шляхом калькування іншомовної образної одиниці [47]. Фразеологізми перекладаються за допомогою відносного еквівалента, що дуже подібний до англійського фразеологізму за значенням і стилістичними характеристиками, але відмінний за лексичним складом: *to pass judgment* – винести вирок, *take measures* – вжити заходів, *award punishment* – призначити покарання.

Англійські дієслова у перекладах текстів дипломатичних документів часто передаються українськими іменнико-дієслівними сполученнями слів, які широко представлені в українській мові: *assist* – надавати допомогу, *decide on* – приймати рішення.

Отже, можна зауважити, що всі елементи денотативної системи вихідної мови (лексичні та фразеологічні одиниці) текстів англомовних поділяються на дві групи: ті, що вже мають відповідники («перекладні еквіваленти») в цільовій мові, та ті, що не мають відповідників у цільовій мові, тобто безеквівалентні одиниці. Крім того, були виділені способи досягнення еквівалентності в перекладі рівня лексичних одиниць англомовних дипломатичних документів, які полягають у віднайденні словникового відповідника, транскодуванні (транскрибуванні, транслітеруванні, змішаному транскодуванні і адаптивному транскодуванні), калькуванні, контекстуальній заміні та описовому перекладі. Необхідно також відзначити

наявність у текстах англомовних дипломатичних документів міжмовної омонімії та міжстильових фразеологізмів, а також необхідність розробки способів перекладу архаїчних слів, які широко зустрічаються в оригіналах дипломатичних документів.

РОЗДІЛ 3. ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ КОНТЕКСТ ПОЛІТИКО-ДИПЛОМАТИЧНИХ СТОСУНКІВ УКРАЇНИ З АНГЛОМОВНИМИ КРАЇНАМИ

3.1. Комунікативні практики політико-дипломатичних стосунків України з англомовними країнами

Комунікативні практики як вид соціальних практик може бути визначено як спосіб репрезентації особистістю досвіду, знань та уявлень, норм, цінностей і зразків поведінки, прийнятих у певному соціо-культурному середовищі. Їх основними функціями є: репрезентація та відтворення досвіду; створення «відчуття зрозумілості» комунікації, а також визначеності, до певної міри передбачуваності й усталеності соціального світу та доречності й наповненості смыслом власних дій в ньому; забезпечення зв'язку минулого досвіду особистості з теперішнім та прогнозування, антиципація результатів певних дій, подій, учинків; створення умов для досягнення взаєморозуміння, згоди між суб'єктами комунікації; орієнтування в просторі норм і цінностей соціальної, суспільно=політичної, громадянської взаємодії.

Об'єднує різні підходи до дослідження комунікативних основ сучасного суспільства, поняття комунікативних практик, яке низка науковців розглядають як видове стосовно поняття соціальних практик [3; 4; 6; 7]. Соціальні практики, як відомо, відображають типові, звичні, усталені способи дії, поведінки, мислення, пізнання, спілкування, що є прийнятними в даній культурі у даний момент часу. До цього можна додати, що комунікативні практики базуються на колективному досвіді та спрямовані на підтримання і розвиток комунікації задля забезпечення відчуття «спільності» суб'єктів комунікації при збереженні їх індивідуальності, що дає змогу досягати власних інструментальних цілей [7] (приміром, щодо віднайдення способів вирішення актуальних повсякденних задач і проблем, що турбують громадян, а також способів задоволення власних цілей, потреб та інтересів, комунікації з іншими членами громади, спільноти).

Зауважимо, що різнопланові й різноманітні судження, думки, ідеї щодо тих чи тих запитань, які «виносяться» на суспільно-політичну «арену», стають легітимними

за допомогою комунікативних практик. Громадянське суспільство через комунікативні практики визначає смисло-життєві орієнтації індивідуальних і колективних суб'єктів суспільно-політичної взаємодії [1].

«Успіх» комунікативних практик обумовлюється, передусім, слідуванням суб'єктів взаємодії соціально встановленим правилам. Адже для того, щоб дія була зрозумілою, вона має «відповідати» як комунікативному досвіду суб'єктів, так і певним правилам, «вписуватися» у систему норм, засвоєну ними в процесі соціалізації.

Водночас правило – це не тільки явно виражена інструкція, припис, а й конвенційна «домовленість». Слідування ж правилу є так званою технікою розуміння (Л. Вітгенштейн) [6]. У такому ракурсі комунікативний досвід, що забезпечує взаємодію, є навичкою, звичкою. Сукупність неявних схем комунікації виступає одночасно як система смислів, що визначає образ реальності.

Світ, сприйнятий крізь призму комунікації, постає як зрозумілий, тобто осмислений. Це світ, у якому визначені не тільки причинно-наслідкові зв'язки, не лише засоби, що обираються для досягнення цілей, але й самі цілі акторів. Такий світ наповнений сенсом, а соціалізований індивід розуміє, як йому жити в такому світі, і кожен момент його діяльності виявляється осмисленим і доречним [6].

Водночас, неможливо і було б певним обмеженням зводити всю повноту комунікативних практик до габітусу (здатності особистості орієнтуватися в правилах, санкціонованих суспільством). Оскільки завдяки йому новий досвід структурується згідно минулого досвіду, то він «примушує» бачити реальність крізь призму минулого і утворювати знання про теперішнє згідно тих структур, що відповідають тому, чого, можливо вже й немає [6]. Іншими словами, комунікативні практики, сформовані габітусом, перестають бути адекватними реальності, особливо в умовах, коли реальність вже змінилася, чи при зіткненні з іншою «реальністю».

Тож у нестандартних, кризових, нетипових ситуаціях, коли слідування звичним, повсякденним комунікативним практикам заводять у «глухий кут», необхідним є рефлексивне ставлення до принципів, що породжують ці практики. Нерозуміння актуалізує рефлексію, що веде до «ревізії» наявних практик, задля того,

щоб вирішити, яким має бути наступний крок, сформулювати своє «правило» комунікації.

Прийняття такого комунікативного рішення передбачає ситуацію вибору з кількома альтернативами, а отже містить ризик (бо рішення може виявитись помилковим, недоречним, хибним, невчасним, тощо) й передбачає соціальну відповідальність. Усвідомлено вибране правило може стати предметом раціонального обговорення, в процесі якого всі члени спільноти можуть діяти як відповідальні суб'єкти (актори), що прагнуть подолати нерозуміння й досягти раціональної згоди, – у такий спосіб може відбуватись спільний пошук комунікативних рішень.

У нашій роботі дотримуємося вузького підходу до відбору текстів, обравши для дослідження лише інституційні, офіційні тексти представників влади й дипломатії.

Так, у політичній промові П. Порошенка тропи посідають не останнє місце і політик використовує їх майже у кожному логічному абзаці. Поміж них ми можемо виділити основний епітет, який переходить з однієї фрази в іншу – *very*: “*the very beginning Ukraine, very concrete steps, very bad about Ukraine, very important, repeat very clearly, be very clear, the very survival, currently very difficult, the very thing our charter*”.

Також це можна поєднати з надмірною гіперболізацією у промовах, яка теж неодноразово зустрічалась в промовах П. Порошенка: “*This is all highly reminiscent of the Soviet repressive machine now applied to break the courage of a Ukrainian woman*”. “*Remembering the most dramatic days of Maidan, I hope that the most difficult time of Donbas bloodshed is over*”.

З-поміж стилістичних фігур автор вживає парцеляцію як засіб експресивізації. У мовознавстві здебільшого парцельовані структури називають «приєднувальними конструкціями», хоча їх не можна ототожнювати в силу того, що приєднування – це суто мовленнєве доповнення змісту речення, а парцеляція – це мовленнєве членування єдиного системного цілого: “*The confidence that territorial claims, aggression, a right of might belonged to the past, at least in Europe. But now, this confidence has been shattered*”. “*Thousands of people have been killed since last April.*”

More than ten thousand wounded. Hundreds and thousands of civilians have become innocent victims of terrorists financed, trained and equipped by Russia”.

Цікавою стилістично є промова В. Зеленського на загальних дебатах 75-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН. Промова розпочинається з багатокомпонентного поширеного звертання, що визначає ставлення мовця до адресата. Використані звертання виражають повагу, вдячність, стають емоційними центрами речення, створюють відтінки урочистості, ліричності: *“Distinguished Mr. President!”*.

Мовлення є дуже образним, насиченим метафорами: *Mankind has conquered space and can even hold UN meetings remotely, using modern technology / At the same time, we must recognize that the system is increasingly failing. It is attacked by new “bugs” and “viruses” / We managed to unblock the dialogue, we resumed meetings of the leaders of the Normandy format countries, we made significant progress in the mutual release of detainees / And on July 27, a comprehensive ceasefire began, which, despite attempts to disrupt it, still gives hope for a stable “silence” / On the contrary, as long as the wound in central Europe is bleeding, the whole world will feel the pain. And the only recipe for effective treatment is the deoccupation of Crimea and Donbas.*

Метафоризація дозволяє політичному лідерові створити яскраві образи, дати оцінку подіям, висловити емоціональне ставлення до предмета мови, вона має великий вплив на адресата мови. Метафоризуючись, дієслова та словосполучення посилюють свої динамічні властивості й використовуються як художньо-образний засіб: *humanity was able to recover / united to build a better world together / the wound in central Europe is bleeding / the whole world will feel the pain / recipe for effective treatment is the deoccupation / a new information bomb explodes on the global agenda / Coronavirus spares no one.*

Серед дієслівних форм переважають особові. Поєднання різночасових форм підкреслює взаємозалежність, зв'язок минулого й сучасного, теперішнього й майбутнього, що створює необхідні передумови емоційного впливу на читача: *wish to achieve / I am convinced / happened to steer / we discussed / we would say / united to build / have been made / has conquered / we must recognize.*

У промові й відповідно в суспільній свідомості здійснюється актуалізація таких ключових слів, як незалежна Україна, спільна справа, єдність, війна, анексія, спільний ворог, боротьба, насилля. Ці ключові слова створюють змістову домінанту промови.

В дипломатичному дискурсі НАТО спостерігається достатньо частотний вияв навмисної двозначності. *“Over the past 30 years, NATO has consistently and openly developed ties with Russia. We have worked together on issues ranging from counter-narcotics and counter-terrorism to submarine salvage and civil emergency planning, even during periods of NATO enlargement. However, in 2014, in response to Russia's aggressive actions against Ukraine, NATO suspended practical cooperation with Russia. We do not seek confrontation, but we cannot ignore the fact that Russia is violating international rules, undermining our stability and security» [9]*”. Таке явище є відчутно притаманним для мовлення офіційних осіб Північноатлантичного Альянсу, оскільки покликане забезпечити сприяння тому, аби дискредитаційна стратегія відносно опонента була вповні реалізованою. Так, промови дипломатичних представників НАТО, присвячені російсько-українським відносинам, містять багато прикладів лексем, що наділені сумнівним значенням, будучи прикладом інтенсифікаторів прийому, пов’язаного із «анонімним авторитетом».

У дипломатичній комунікації НАТО стилістичні засоби посилюють емоційність висловлювання, надають експресивності діловому стилю дипломатичних документів, хоча відразу варто зазначити, що використання епітетів є досить спорадичним явищем у дипломатичній комунікації, і вони зазвичай використовується для посилення ввічливості ділового листування, переважно в листах-співчуттях, вітальних листівках, особистих листах, тощо, наприклад: *“While sharing Your Excellency’s profound grief, on behalf of the Ukrainian Government and my own” [82]*.

В англomовних дипломатичних документах НАТО, присвячених російсько-українським відносинам, почасти спостерігаємо метонімію. Тоді назви країн, столиць, державних установ та міністерств використовують у значенні держави та її уряду: *“Waging armed aggression against Ukraine for 7 years, Russia has been grossly violating the UN Charter, this resolution, and its other international legal obligations” [82]*;

“By its aggressive actions, the Russian Federation, despite its status as a permanent member of the UN Security Council, undermines fundamental principles of the international legal order, including respect for the territorial integrity of sovereign states and the inviolability of borders” [82].

Приклади метафор є досить поширеним явищем, що слугує увиразненню дипломатичного висловлення, надання йому експресивності й образності: *“The two sides noted with satisfaction the identity of proximity of views of the two states on a number of major international problems and the process started to move” [82]; “We reaffirm that NATO remains the cornerstone of our security and collective defence” [82]; “Although some efforts had been made to broaden the borders of understanding of the actions taken by the G-20, many delegations felt that consultations should be held before any final policy decisions” [82].*

Отже, головними функціями дипломатичного дискурсу є передача необхідної інформації, формування ціннісних орієнтацій і установок, спонування до необхідної дії, вплив для зміни мотивації, установок, поведінки, закріплення і підтримання конвенційних взаємовідносин. Використання мовностилістичних засобів у дипломатичних документах сприяє реалізації всіх зазначених вище функцій.

3.2. Основні стратегії адаптації текстів англомовного дипломатичного дискурсу (на основі англомовних дипломатичних договорів)

Для нашого дослідження були взяті англомовні дипломатичні договори.

Розглянемо докладніше приклади проблем еквівалентності відповідно до зазначеної класифікації видів еквівалентності в запропонованому нами порядку.

Дотримання денотативної еквівалентності, на нашу думку, є першочерговим завданням для перекладача при перекладі дипломатичних документів. Денотативна еквівалентність передбачає сувору передачу всіх змістових елементів оригіналу, оскільки тільки так можна досягти відтворення змісту оригіналу тексту в перекладі повному обсязі. Розглянемо приклади елементів оригіналу дипломатичного договору, що відносяться до денотативної інформації, які можуть викликати труднощі при підборі еквівалентних відповідників.

Найважливішою характеристикою дипломатичних текстів є те, що їх ключовою ланкою є дипломатичні терміни. Переклад дипломатичних термінів і термінологізованих слів і словосполучень був віднесений нами до проблем денотативної еквівалентності, оскільки саме дані лексичні одиниці становлять понятійну основу оригінального тексту. Дипломатичний термін може бути визначений як слово (або словосполучення), яке є узагальненим найменуванням дипломатичного поняття і відрізняється смисловою однозначністю і функціональною стійкістю.

З огляду на специфіку дипломатичних текстів, переклад термінів вимагає особливої точності, однак слід зауважити, що завдання щодо здійснення перекладу дипломатичних термінів сильно ускладнюється в тому випадку, коли вихідна мова і мова перекладу використовуються декількома дипломатичними системами, які мають самостійну дипломатичну термінологію. Яскравим прикладом є мовна пара: англійська мова – українська мова. Зрозуміло, є дипломатичні терміни, що вживаються в дипломатичних договорах, які широко представлені в спеціалізованих словниках і вважаються еквівалентними, тому їх переклад не складе труднощів навіть в контексті різних дипломатичних систем.

Проте, нерідко виникає ситуація, коли в договорах мовою оригіналу використовуються терміни, властиві тільки даній дипломатичній системі, але відсутні в іншій, або ті, що частково збігаються за обсягом понять, оскільки виникнення термінів обумовлено історико-культурними особливостями розвитку тієї чи іншої дипломатичної системи. При перекладі подібних дипломатичних термінів, як правило, використовуються такі способи, як калькування і описовий переклад.

1) Калькування:

Приклад 1:

Оригінал	Переклад
<i>The risk of loss during transport remains with the company [82].</i>	<i>У процесі доставки ризик втрати лежить на Компанії.</i>

Термін *risk of loss* використовується в англomовних договорах для визначення сторони, яка несе ризик за втрату або заподіяння шкоди товару в процесі його доставки від продавця до покупця. Звісно ж вірним є припущення, що при перекладі цього терміну найдоцільніше використовувати калькування, оскільки зазначений переклад буде зрозумілий носієві мови, на який здійснюється переклад.

2) Описовий переклад:

Приклад 2:

Оригінал	Переклад
<i>Any waiver by either party of any breach of any provision of this Agreement shall not be deemed a waiver of any other breach of that provision or any provision of this Agreement [82].</i>	<i>Відмова будь-якої сторони від права вимагати усунути порушення будь-якого положення чинного Договору не вважається відмовою цієї сторони від права вимагати усунути інше порушення цього положення або порушення інших положень чинного Договору.</i>

Термін *waiver* в англomовній дипломатичній термінології означає відмову від чого-небудь – права, претензії, привілею. Він визначається як навмисна та добровільна відмова від чого-небудь, наприклад, права, шляхом прямої заяви або дії (наприклад, нездійснення права).

Переклад шляхом калькування тут неприпустимий, оскільки отриманий варіант буде неточним і незрозумілим носієві мови перекладу. Отже, необхідний описовий переклад для більш точного роз'яснення терміна.

Як уже згадувалося вище, однією з основних властивостей терміна є його однозначність. Дана властивість терміна впливає з самої природи терміна як знака, тобто неподільної єдності плану вираження і плану змісту. При цьому одному означуваному має відповідати одне означуване. Однак на практиці повсюдно спостерігається порушення даного принципу, яке виражається явищами полісемії та омонімії. Процес позначення декількох понять, особливо якщо вони належать до

однієї термінологічної системи, за допомогою однієї лексичної одиниці є однією з головних термінологічних проблем, оскільки дане явище зустрічається у всіх сферах людського знання, в тому числі в сфері права.

Дипломатичний термін в значній мірі схильний до дії екстралінгвістичних факторів: він призначений номінувати процеси і явища, комунікативно і когнітивно значущі на даному етапі функціонування дипломатичної системи держави.

У зв'язку з цим потенціал розвитку нових значень у дипломатичних термінах набагато вищий, ніж у термінів точних наук. Крім того, вимога однозначності дипломатичного терміна не завжди витримується через прояви стихійних механізмів розвитку природної мови, бо мова – рухома, вона постійно розвивається.

Незважаючи на те, що мова права як мова для спеціальних цілей протиставлена природній мові в силу своїх функціональних особливостей, варіативність інтерпретації в мові права також стає закономірною і неминучою, тому що є сутнісною властивістю природної мови.

Серед особливостей дипломатичної мови багато дослідників указують на вживання дипломатичних термінів, які збігаються зі словами природної мови. У ролі терміна може виступати не тільки спеціально створена для позначення дипломатичного поняття лексема, але і слово, що належить до загальноновживаної лексики і використовується в особливій функції – функції найменування спеціального поняття, предмету або явища. Традиційно термін по відношенню до загальноновживаного слова розглядається як омонім.

Як приклад можна навести такі слова: *political dialogue* (політичний діалог), *association* (асоціація), *multilateralism* (багатосторонність), *human right* (права людини), *fundamental freedoms* (основоположні свободи) *assignment* (передача прав), *consideration* (зустрічне надання), *party* (сторона), *offer* (оферта), *adoption* (акцент) і ін. Подібні слова стають термінами в дипломатичному контексті, хоча і зустрічаються в загальнолітературній лексиці.

Приклад 3:

Оригінал	Переклад
----------	----------

<p><i>The aims of political dialogue shall be:</i></p> <p><i>(a) to deepen political association and increase political and security policy convergence and effectiveness;</i></p> <p><i>(b) to promote international stability and security based on effective multilateralism;</i></p> <p><i>(c) to strengthen cooperation and dialogue between the Parties on international security and crisis management, particularly in order to address global and regional challenges and key threats;</i></p> <p><i>(d) to foster result-oriented and practical cooperation between the Parties for achieving peace, security and stability on the European continent;</i></p> <p><i>(e) to strengthen respect for democratic principles, the rule of law and good governance, human rights and fundamental freedoms, including the rights of persons belonging to national minorities, non-discrimination of persons belonging to minorities and respect for diversity, and to contribute to consolidating domestic political reforms;</i></p> <p><i>(f) to develop dialogue and to deepen cooperation between the Parties in the field of security and defence;</i></p>	<p>Цілями політичного діалогу є:</p> <p>a) поглиблення політичної асоціації та зміцнення політико-безпекової конвергенції та ефективності;</p> <p>b) сприяння міжнародній стабільності та безпеці на основі ефективної багатосторонності;</p> <p>c) посилення співробітництва та діалогу між Сторонами з питань міжнародної безпеки та антикризового управління, зокрема з метою реагування на глобальні й регіональні виклики та основні загрози;</p> <p>d) пришвидшення зорієнтованого на результат та практичного співробітництва між Сторонами для досягнення миру, безпеки й стабільності на Європейському континенті;</p> <p>e) зміцнення поваги до демократичних принципів, верховенства права та доброго врядування, прав людини та основоположних свобод, у тому числі прав осіб, які належать до національних меншин, недискримінації осіб, які належать до меншин, і поваги до різноманітності, а також внесок у консолідацію внутрішніх політичних реформ;</p>
--	--

<p>(g) to promote the principles of independence, sovereignty, territorial integrity and the inviolability of borders [109].</p>	<p>f) розвиток діалогу та поглиблення співробітництва між Сторонами у сфері безпеки та оборони; g) сприяння принципам незалежності, суверенітету, територіальної цілісності й непорушності кордонів</p>
--	---

Приклад 4

Оригінал	Переклад
<p>Buyer shall pay Company the amount of _____ (_____) (hereinafter "Purchase Price") for the Equipment and for all obligations set forth herein in full consideration [82].</p>	<p>Покупець виплачує Компанії суму в розмірі _____ (далі – «Ціна покупки») за Обладнання та за всі зобов'язання в повному обсязі згідно з чинним Договором за доктриною повного зустрічного задоволення вимог.</p>

У договірному праві термін *consideration* грає ключову роль і є однією з обов'язкових вимог до формування договору. Дане слово, однак, набуває термінологічного значення («зустрічне задоволення вимог») тільки в дипломатичному контексті, тоді як в загальнолітературній мові може мати інше значення («розгляд», «вивчення» і ін.).

Крім того, в договорах зустрічаються терміни-омоніми, що збігаються за формою, але різні за значенням: *guaranty* – несуттєва умова і гарантія, *term* – термін і умова тощо.

Наприклад, нижче наведено переклад слів *party* (вечірка і сторона), *provision* (забезпечення і умова), *right* (праворуч і право), *covered* (покритий і згідно з), *on the market* (на ринок і на продаж) в політико-дипломатичному контексті.

Приклад 5:

Оригінал	Переклад
<p><i>Failure by either party to insist on strict adherence to any provision of this Agreement on one or more occasions shall not constitute a waiver, nor does it deprive that party of any subsequent right to insist on strict compliance with this provision or any other provision of this Agreement [82].</i></p>	<p>Відсутність вимоги сторони стосовно суворого виконання будь-якої умови чинного Договору не вважається відмовою цієї сторони від права такої вимоги і не позбавляє цю сторону права вимагати суворого виконання зазначеної умови або будь-якої іншої умови чинного Договору.</p>

Приклад 6:

Оригінал	Переклад
<p><i>Company will notify Buyer, through its corporate purchasing department, of any new equipment similar to the equipment covered by this Agreement that Company is developing and / or receiving appropriate regulatory approval to place on the market during the term of this Agreement [82].</i></p>	<p>Компанія повинна повідомити Покупцеві через Корпоративний відділ закупівель про будь-яке нове обладнання, що аналогічне Обладнанню згідно з чинним Договором, яке розробляється Компанією та / або на продаж якого Компанія отримує відповідний дозвіл наглядових органів протягом терміну дії чинного Договору.</p>

Приклад 7

Оригінал	Переклад
<p><i>1. The Parties shall hold regular political dialogue meetings at Summit level.</i></p>	<p>1. Сторони проводять регулярні засідання в рамках політичного діалогу на рівні самітів.</p>

<p>2. <i>At ministerial level, political dialogue shall take place, by mutual agreement, within the Association Council referred to in Article 460 of this Agreement and within the framework of regular meetings between representatives of the Parties at Foreign Minister level.</i></p>	<p>2. <i>На міністерському рівні політичний діалог здійснюється за взаємною згодою в рамках засідань Ради асоціації, про яку йдеться в статті 460 цієї Угоди, та в рамках регулярних засідань представників двох Сторін на рівні міністрів закордонних справ.</i></p>
<p>3. <i>Political dialogue shall also take place in the following formats:</i></p>	<p>3. <i>Політичний діалог здійснюється також у таких форматах:</i></p>
<p><i>(a) regular meetings at Political Directors, Political and Security Committee and expert level, including on specific regions and issues, between representatives of the European Union on the one hand, and representatives of Ukraine on the other;</i></p>	<p><i>а) регулярні засідання представників України, з однієї сторони, та представників Європейського Союзу, з іншої сторони, на рівні політичних директорів, Комітету з питань політики та безпеки й експертів, у тому числі стосовно окремих регіонів і питань;</i></p>
<p><i>(b) taking full and timely advantage of all diplomatic and military channels between the Parties, including appropriate contacts in third countries and within the United Nations, the OSCE and other international fora;</i></p>	<p><i>б) повне та своєчасне використання всіх дипломатичних та військових каналів між Сторонами, у тому числі відповідних контактів з третіми країнами та в рамках ООН, ОБСЄ та інших міжнародних форумів;</i></p>
<p><i>(c) regular meetings both at the level of high officials and of experts of the military institutions of the Parties;</i></p>	<p><i>в) регулярні засідання як на рівні посадових осіб високого рівня, так і експертів військових установ Сторін;</i></p>
<p><i>(d) any other means, including expert-level meetings, which would contribute to improving and consolidating this dialogue.</i></p>	<p><i>г) у будь-який інший спосіб, у тому числі за допомогою засідань експертів,</i></p>
<p>4. <i>Other procedures and mechanisms for political dialogue, including extraordinary</i></p>	<p><i>засідань експертів,</i></p>

<i>consultations, shall be set up by the Parties by mutual agreement.</i>	які сприятимуть удосконаленню та консолідації цього діалогу.
<i>5. Political dialogue at parliamentary level shall take place within the framework of the Parliamentary Association Committee referred to in Article 467 of this Agreement [109].</i>	4. Інші процедури та механізми політичного діалогу, у тому числі позачергові консультації, встановлюються Сторонами за взаємною згодою.
	5. Політичний діалог на парламентському рівні здійснюється в рамках Парламентського комітету асоціації, про який йдеться у статті 467 цієї Угоди.

Для забезпечення адекватного перекладу термінів і термінологізованих слів і словосполучень в дипломатичних договорах перекладач повинен орієнтуватися в основних дипломатичних поняттях, вміти розпізнавати термінологізовані слова і словосполучення і знати їх переклад, а також вміти розрізняти терміни-омоніми в контексті і знати основні способи перекладу безеквівалентної лексики.

Як з'ясувалося, при перекладі дипломатичних документів в контексті різних дипломатичних систем перекладач неминуче стикається з термінами, присутніми в одній системі, але відсутніми в іншій. Для перекладу термінів, які називають такі поняття, використовуються два основні перекладацькі прийоми (калькування і описовий переклад), проте навіть в цьому випадку не можна говорити про абсолютну точність передачі значення оригінальних дипломатичних термінів.

Текстуально-нормативна еквівалентність передбачає дотримання в перекладі жанрових особливостей оригінального тексту, а також мовних і мовленнєвих норм переданої мови.

Належність дипломатичних документів до жанрів офіційно-ділового стилю мови має на увазі наявність в цих текстах своїх стилістичних особливостей, які слід передати в перекладі, а відмінність мовних систем української та англійської мов

передбачає переклад тексту іноземною мовою мовою перекладу з дотриманням норм останньої. Розглянемо приклади перекладу елементів, що мають на увазі виконання вимоги текстуально-нормативної еквівалентності.

Дипломатичні парні і потрійні синоніми є поєднанням двох або трьох синонімів, закріпленим мовною традицією. Вживання парних і потрійних синонімів характерне для англomовних дипломатичних документів і є жанровою особливістю даного типу тексту, тому їх переклад був віднесений нами до проблем текстуально-нормативної еквівалентності.

Дипломатичні парні і потрійні синоніми в англomовних договорах, однак, є семантично надмірними з точки зору їх смислового змісту.

Одним з найбільш очевидних прикладів є поєднання *Terms and Conditions*. Неправильно перекладати дане поєднання як «положення та умови», оскільки в україномовній дипломатичній традиції в договорах викладаються просто «умови». Крім того, помилково вважати, що під сполученням *Terms and Conditions* маються на увазі терміни. У цьому словосполученні воно означає те ж, що і умови.

Те ж саме стосується перекладу інших парних і потрійних синонімів. Як правило, переклад кожного із синонімів буде зайвим, досить замінити їх одним словом.

Приклад 8

Оригінал	Переклад
... <i>in view of the mutual agreements and arrangements contained therein and for other good and valuable consideration, the receipt and sufficiency of which are hereby recognized, this is mutually agreed and agreed by and between the parties to this agreement ... [82].</i>	...з урахуванням взаємних домовленостей, викладених у чинному Договорі, а також із урахуванням відповідного зустрічного надання, отримання й достатність якого підтверджується чинним Договором, сторони домовилися про...

Приклад 9

Оригінал	Переклад
<i>If either party fails to meet any of the conditions set out in this Agreement on or before the Closing Date and this condition is not waived, this Agreement will be void and all deposits will be refunded to the Buyer and there will be no further liability between the parties [82].</i>	<i>У випадку невиконання будь-якої зі Сторін якої-небудь попередньої умови, викладеної в чинному Договорі, на Дату завершення (купівлі та продажу) або до неї за умови, що Сторони не відмовлялися від такої попередньої умови, чинний Договір вважається недійсним, і всі депозити повертаються Покупцеві; Сторони також звільняються від відповідальності одна перед одною.</i>

Дипломатичні парні і потрібні синоніми є невід'ємною частиною англомовних дипломатичних документів і надають тексту певний стиль.

Їх вживання, проте, обумовлено сформованою дипломатичною традицією і не характерно для україномовних дипломатичних документів. Отже, при перекладі подібних компонентів оригіналу необхідно застосувати прийом опущення для збереження офіційно-ділових характеристик та властивостей оригіналу.

3.3. Особливості перекладу англомовних політичних промов українською мовою

Політика – явище, яке постійно змінюється, формується і розвивається. Вона має суттєвий вплив для нормального функціонування держави, її громадян, резидентів та співіснування країни на міжнародній арені. Русійним елементом політики є політична комунікація, політична мова, яка втілює політику в життя та забезпечує її функціонування.

Політична мова – це «особлива підсистема національної мови, призначена для політичної комунікації: для пропаганди тих чи інших ідей, емотивного впливу на

громадян країни і спонукання їх до політичних дій, для вироблення суспільного консенсусу, прийняття і обґрунтування соціально-політичних рішень в умовах множинності поглядів у суспільстві» [42, с.18]. Тобто політична мова, політична промова – це інструмент впливу на суспільство, спосіб привернення уваги, яким користуються політики.

В цілому можна стверджувати, що існує певна звичаєва практика щодо розуміння суті та вимог до виступів політиків. Їх промови, заяви чи звернення повинні відповідати певним нормам, які загальноновизнані для більшості країн світу. Тому, філологічні дослідження спрямованні на виявлення особливостей перекладу текстів політичних промов.

Стрімкий та різноманітний розвиток політичної діяльності в демократичних країнах прямо впливає і на розвиток політичної мови, яка виступає як механізм взаємодії між учасниками суспільства. З'являються нові терміни, поняття, скорочення, аббревіатури; політична лексика збагачується. Окрім того, в сучасному світі ми спостерігаємо, як держави, які мають сильну позицію та вплив в міжнародній спільності, через «голос» своїх політиків диктують правила для міжнародної політики. Відповідно і виникають нові виклики щодо перекладу політичної мови однієї країни, яка забарвлена культурним, історичними та соціальними аспектами. Звідси, особлива увага при перекладі приділяється перекладацьким трансформаціям.

Найпоширенішою лінгвістичної перекладацькою трансформацією, яка використовується у текстах політичних промов є генералізація.

Генералізацією називають лексичну трансформацію, що зводиться до заміни вихідної мовної одиниці вузької семантики на мовну одиницю ширшої семантики з більш широким значенням у тексті, що перекладається [85].

Як приклад, в наступному уривку промови Барака Обама в честь вшанування жертв атаки Перл Харбор, було використано трансформацію генералізації значення.

Приклад 10

Оригінал	Переклад
<i>It is here that we remember that even when</i>	<i>Саме тут ми пам'ятаємо, що навіть коли ненависть палає найгарячіше,</i>

<p><i>hatred burns hottest, even when the tug of tribalism is at its most primal, we must resist the urge to turn inward. We must resist the urge to demonize those who are different. The sacrifice made here, the anguish of war, reminds us to seek the divine spark that is common to all humanity [96].</i></p>	<p>навіть коли жага до фанатичної приналежності до свого суспільства є головною, ми повинні протистояти поклику взяти участь у цьому. Ми повинні протистояти позиву звинувачувати у всіх гріхах тих, хто відрізняється. Тут була принесена жертва, а туга війни нагадує нам, що слід шукати божественну іскру, спільну для всього людства.</p>
--	--

Дослівно фразу “*the tug of tribalism*” можна перекласти як «завзята боротьба за трибалізм», що означає непереборне бажання особи належати до свого суспільства, що іноді може призводити до міжплеменної ворожнечі. Однак, використання такого терміну, а також додавання пояснення даного значення, щоб його зрозуміти, лише обтяжить переклад промови. Тому, в даному прикладці доцільно використовується ширше значення «жага до фанатичної приналежності до свого суспільства».

Так само з висловом “*demonize*”, яке в прямому перекладі означає слово «демонізувати». З урахуванням культурних особливостей, такий переклад в українській мові може набрати негативного відтінку та лише спантеличити читача/слухача. Тому, за допомогою генералізації підібрано переклад «звинувачувати у всіх гріхах».

Наведемо ще інший приклад зі звернення колишнього Прем’єр-міністра Великобританії Бориса Джонсона.

Приклад 11

Оригінал	Переклад
<i>To put it simply, if too many people become seriously unwell at one time, the NHS will be unable to handle it - meaning more</i>	<i>Простіше кажучи, якщо занадто багато людей одночасно серйозно</i>

<i>people are likely to die, not just from Coronavirus but from other illnesses as well [102].</i>	<i>погано себе почувають, Національна служба охорони здоров'я не зможе з цим впоратися - це означає, що більша кількість людей, швидше за все, помре не тільки від коронавірусу, а й від інших хвороб.</i>
--	---

Наступною не менш поширеною лексичною трансформацією є конкретизація.

Конкретизація – це лексична трансформація, яка полягає в заміні вихідного слова або словосполучення вихідної мови, що має ширшу семантику словом і словосполученням мови перекладу, з вузьким значенням [85].

Приклад використання конкретизації можна простежити при перекладі промови Терези Мей під час її перебування у Венеції.

Приклад 12

Оригінал	Переклад
<i>It was here, more than anywhere else, that the Renaissance began – a period of history that inspired centuries of creativity and critical thought across our continent and which in many ways defined what it meant to be European [107].</i>	<i>Саме у Флоренції, як ніде інше, почалося Відродження – період історії, який надихнув на творчість та критичне мислення по всьому нашому континенті і багато в чому визначив, що означає бути європейським.</i>

Не знаючи контексту та місця цієї політичної промови, ми бачимо, в даному випадку було конкретизовано, що політикиня мала своє звернення у місті Флоренція, Італія.

Приклад 13

Оригінал	Переклад
<i>Homes have been lost, jobs shed, businesses shuttered [97].</i>	<i>Люди втрачають житло і роботу, закриваються підприємства.</i>

В даному прикладі при перекладі інавгураційної промови Барака Обами, також спостерігаємо метод конкретизації: значення слова “*shed*” було звужено, та об’єднано два дієслова “*lose*” і “*shed*”, замінивши їх словом «*втрачати*». Так, було збережено основний зміст вихідного речення.

Наступними лексичними перекладацькими трансформаціями є транслітерація та транскрибування, хоча останнє використовується рідше. Транслітерація застосовується для перекладу лексичної одиниці з мови оригіналу шляхом запозичення та передачі її графічної форми у мові перекладу, а транскрибування шляхом запозичення звукової форми слова. Зазвичай транслітерація та транскрибування використовуються для перекладу власних назв, імен, географічних найменувань.

Приклад 14

Оригінал	Переклад
<p><i>Thank you all very much. Good luck. Please be seated. Thank you, General Graves, for that very kind introduction. Barbara and I are just delighted to be here and honored that we could be joined by our able Secretary of the Army, Mike Stone; of course, the man well-known here that heads our Army, General Sullivan, General Gordon Sullivan; and Gracie Graves, General Robert Foley, General Galloway; Shawn Daniel, well-known to everybody here, been our host, in a sense; and a West Point alum who has been at my side for 4 years over here somewhere, General Scowcroft, graduate of this great institution</i></p>	<p><i>Дуже дякую всім. Удачі. Будь ласка, сідайте. Дякую, генерале Грейвс, за теплий прийом. Ми з Барбарою дуже вдячні, що знаходимося тут і пишаємося тим, що нас запросив наш компетентний міністр армії Майк Стоун; звичайно, людина, яку всі знають тут, яка очолює нашу армію, генерал Салліван, генерал Гордон Салліван; а також Грейсі Грейвз, генерал Роберт Фолі, генерал Галлоуей; Шон Деніел, добре відомий всім тут, який є ведучим, і випускник військової академії Вест Пойнт, який був зі мною поруч чотири роки, тут</i></p>

<i>who served his country with such distinction [99].</i>	десь ще є генерал Скоукрофт , випускник цього величного університету, який служив своїй країні з такою неповторністю
---	---

Як бачимо з зазначеного уривку, за допомогою методів транслітерування та транскрибування були перекладені значна кількість власних імен.

На підтвердження цього, наводимо ще приклад з інавгураційної промови Джо Байдена (Приклад 15) та уривок зі звернення Джо Байдена до нації щодо боротьби з пандемією коронавірусу (Приклад 16).

Приклад 15

Оригінал	Переклад
<i>You know the resilience of our Constitution and the strength of our nation. As does President Carter, who I spoke to last night but who cannot be with us today, but whom we salute for his lifetime of service. I have just taken the sacred oath each of these patriots took — an oath first sworn by George Washington [101].</i>	Ви знаєте стійкість нашої Конституції та силу нашої нації. Так само як і президент Картер з яким я розмовляв учора ввечері та який, на жаль, не може бути присутнім з нами сьогодні, але якого ми вітаємо за його службу протягом його життя. Я щойно склав священну присягу, яку давали кожен з цих патріотів, присягу яку вперше склав Джордж Вашингтон .

Приклад 16

Оригінал	Переклад
<i>The highly contagious Delta variant that I began to warn America about back in July spread in late summer like it did in other</i>	Особливо заразний штам Дельта , про який я попереджав Америку ще в липні, поширився наприкінці літа у нас, як і в

*countries before us... We must set aside the politics and finally face this **pandemic** as one nation [103].*

*інших країнах... Ми повинні відкласти в сторону політику і нарешті протистояти **пандемії** як одна нація.*

Наступною лексичною трансформацією, яка використовується в політичних промовах є антонімічний переклад, що зумовлено відмінностями в структурі та побудови речень в англійській та українських мовах.

Приклад 17

Оригінал	Переклад
<i>The Jerusalem Avenue passage required constant protection, repair, and reinforcement, but the will of its defenders did not waver, even in the face of death [100].</i>	<i>Шлях по Єрусалимському проспекті вимагав постійного захисту, ремонту та підкріплення, але воля його захисників вистояла навіть перед лицем смерті</i>

За своїм значенням англійське дієслово “*waver*” в прямому перекладі означає «прогинатися», «коливатися». Використання до цього слова у вихідній мові антоніму «*вистояти*» вбачається доречним, так як зміщує акцент на стійкість волі захисників.

Приклад 18

Оригінал	Переклад
<i>And I don't care whether you're a Democrat or Republican or an independent [105].</i>	<i>І мені байдуже чи ви демократ, чи республіканець, чи безпартійний.</i>

В даному прикладі дослівний переклад “*I don't care*” не передає всю суть висловлювання Джо Байдена в його зверненні до американського народу і застосовується метод антонімічного перекладу.

Ще одна лексична трансформація, яка зумовлена необхідністю додавати мовні одиниці для забезпечення розуміння перекладу, є додавання.

Приклад 19

Оригінал	Переклад
<p><i>Before I begin, I want to apologize for the delay but there were so many people who showed up, and because this is the largest gathering of distinguished foreign diplomats in San Francisco, since the founding of the United Nations – there was a little more of a delay in getting everyone in, and there are still people outside we hope will be able to get in [100].</i></p>	<p><i>Перш ніж почати, я хочу вибачитися за затримку, але прийшло так багато людей, і через те, що це найбільша зустріч видатних закордонних дипломатів у Сан-Франциско з часу заснування ООН – була ще невелика затримка з тим, щоб впустити всіх, і все ще є люди ззовні, які, сподіваємось, зможуть потрапити до зали готелю.</i></p>

В дослівному перекладі словосполучення “get in” означає «дістатися в/до», «потрапити до». З прикладу вище спостерігаємо, що у випадку використання прямого перекладу частина промови стало би незрозумілою для слухача. В даному конкретному випадку для забезпечення адекватності перекладу важливо було додати мовну одиницю «зала готелю».

Наведемо ще один приклад зі звернення Джо Байдена до американців присвячене річниці прийняття Закону про захист прав громадян з обмеженими фізичними чи розумовими можливостями.

Приклад 20

Оригінал	Переклад
<p><i>That’s critical when, today, disabled Americans are still three times less likely than others to be employed and often earn less for the same work that’s being done by others [106].</i></p>	<p><i>На сьогодні це критично, коли американці з обмеженими фізичними чи розумовими можливостями мають втричі менше шансів ніж інші на працевлаштування і часто отримують меншу заробітну плату</i></p>

за таку ж роботу, чим інші її працівники.

З уривку з політичної промови Джо Байдена, чітко можна простежити необхідність додавання лексичних елементів для розуміння слова “*disabled*”. Дослівно можна підібрати український переклад «не здатний», «недієздатний», «безсильний», «з вадами». Однак при перекладі, окрім надання ясності мовним одиницям вихідної мови, важливо також брати до уваги ще суспільні норми та толерантність. Звідси, найдоцільнішим перекладом, який надає зрозумілості значенню слову “*disabled*”, а також є суспільно прийнятним, є переклад «з обмеженими фізичними чи розумовими можливостями», який був здійснений шляхом додавання слів. Такий же метод використовується в самій назву закону, якому присвятив промову Джо Байден, а саме Закон про захист прав громадян з обмеженими фізичними чи розумовими можливостями, який в оригіналі звучить “*Americans with Disabilities Act*”.

Протилежною за своєю суттю лексичною трансформацією є опущення.

Приклад 21

Оригінал	Переклад
<i>The words have been spoken during rising tides of prosperity and the still waters of peace [97].</i>	Слова вимовлялися в періоді процвітання і спокійного мирного часу.

Іменник “*prosperity*” означає «*процвітання*», «*підйом рівня доброботу*». В той же час словосполучення, яке йому передуює “*rising tides*” означає «*приплив*», «*зростання*», «*підйом рівня*». Якщо використовувати обидва буквальні переклади цих значень один за одним, то створюється тавтологія. Тому при перекладі використано метод опущення, при цьому розуміння тексту залишається незмінним.

Наступною лексичною трансформацією, на яку прагнемо звернути увагу, є трансформація заміни, коли виникає потреба у заміні слова у вихідному тексті на мовну інше в мові перекладу для збереження адекватного відтворення тексту.

Приклад 22

Оригінал	Переклад
<p><i>And, you know, that's what we're doing as we focus on delivering help to the people who are directly impacted by Hurricane Ian.</i></p>	<p><i>І знайте, саме це ми і робимо, зосередившись на наданні допомоги людям, які прямо постраждали від урагану Ян.</i></p>
<p><i>DHS is working with our federal, state, local, and nongovernmental partners to support the needs of the areas that are and may be impacted by Hurricane Ian [104].</i></p>	<p><i>Міністерство національної безпеки США працює з нашими партнерами на федеральному, штатному, місцевому та неурядовому рівнях, щоб забезпечити потреби територій, які ушкоджені чи можуть постраждати від урагану Ян.</i></p>

По тексту публічного виступу Джо Байдена неодноразово вживається слово “*impacted by*”, що в буквальному перекладі на українську означатиме «*під впливом*», «*зазнали впливу*». Однак, оскільки в тексті звернення мова йдеться саме про нищівний вплив від урагану, при перекладі було використано заміну на мовні одиниці «*постраждати*», «*ушкоджений*». Також, для кращого розуміння промови, було застосовано трансформацію заміни і до слів “*deliver*”, що дослівно означає «*доставляти*», та словосполучення “*support the need*” – «*підтримувати потреби*».

Також, в рамках дослідження особливостей перекладу англійських політичних промов на українську розглянемо і стилістичні трансформації, які допомагають адаптувати мову перекладу до стилістичних норм, які їй притаманні. При цьому стилістичні трансформації дозволяють перекладачу надати або змінити відтінки значення слів, які є в мові оригіналу [38, с. 32].

Одним з найпоширеніших методів серед стилістичних трансформацій, який застосовується в політичних промовах є застосування синонімічних заміни. Як відомо, в основному будь-яке звернення чи заява політиків в будь-якому випадку містить соціально-культурний контекст притаманний носіям тієї чи іншої мови. Тому вживання певних мовних одиниць та висловів при дослівному перекладі може бути незрозумілим для носіїв мови перекладу. Синонімічна заміна покликана насамперед усунути такі перешкоди. Звернемо увагу на ще один уривок з промови Барака Обама в честь вшанування жертв атаки Перл Харбор.

Приклад 23

Оригінал	Переклад
<p><i>Here at Pearl Harbor, America's first battle of the Second World War roused a nation. Here, in so many ways, America came of age. A generation of Americans – including my grandparents – the Greatest Generation – they did not seek war, but they refused to shrink from it. And they all did their part on fronts and in factories. And while, 75 years later, the proud ranks of Pearl Harbor survivors have thinned with time, the bravery we recall here is forever etched in our national heart. I would ask all our Pearl Harbor and World War II veterans who are able to, to please stand or raise your hands – because a grateful nation thanks you [96].</i></p>	<p><i>Тут, у Перл-Харбор, перша битва Америки у Другій світовій війні пробудила націю. Тут Америка, у багатьох планах, подорослішала. Покоління американців – включаючи моїх бабусь та дідусів – найвеличніше покоління. Воно не прагнуло війни, але відмовилось зрікатися від неї. І всі вони виконували свою роль на фронтах і на фабриках. І хоча через 75 років доблесні ряди тих, які вижили у Перл-Харбор, із часом порідшали, хоробрість, яку ми згадуємо тут, назавжди закарбувалася в нашій пам'яті. Я б попросив усіх наших ветеранів Перл-Харбор та Другої світової війни, які спроможні, будь ласка, підніміться або підніміть руки, адже вдячна нація дякує вам.</i></p>

При перекладі фрази “*come to age*” варто звернутись до методу синонімічної заміни, так як в дослівному перекладі на українську даний вислів означає «*досягнути повноліття*». Очевидно, що даний переклад та значення не можуть застосовуватися, коли мова йде про державу, Америку. З промови колишнього президента США ми розуміємо, що оратор робить акцент на тому, що країна стала сильнішою після Другої світової війни, так сказати, стала «дорослішою». Дієслово “*to shrink*” означає «*відмовлятися*», «*відступатися*». З висловлювання в прикладі ми спостерігаємо, що в оригіналі промови вживається словосполучення слова “*refuse to shrink*”, і якби було використано дослівний переклад, ми б стикнулися з такою мовною проблемою як тавтологія. Тому, з урахування цього фактору та з огляду на контекст промови, синонімічний еквівалент «*зрікатись*» влучно використано. А переклад словосполучення “*etched into our national heart*” за допомогою синонімічної заміни на «*закарбуватися в пам’яті*» яскраво відображає одну з цілей використання стилістичних трансформацій – надання мовним одиницям вихідної мови відтінку зрозумілого для носіїв мови перекладу. Так, вислів «*закарбуватися в пам’яті*» якнайкраще позначає, що речі, про які йдеться мова у зверненні, надовго і міцно залишаються в пам’яті людей, що в свою чергу якнайкраще відповідав змісту словосполучення “*etched into our national heart*”.

Можемо спостерігати, що в даному уривку при перекладі використовувалась еквівалентна лексика. Проте, беручи до уваги особливості англійської та української мов, доволі часто еквіваленти відсутні. Зважаючи на політичний контекст промов, які стали предметом дослідження доволі часто при перекладі політичних промов на українську мову використовується також описовий метод.

Приклад 24

Оригінал	Переклад
<p><i>Here at MacDill, you knew this and have known this as well as anybody. You played a central role in our combat and counterterrorism operations. You make</i></p>	<p><i>Тут, на військовій авіаційній базі МакДіл, ви знали і знаєте як ніхто інший. Ви відіграли центральну роль у наших бойових та</i></p>

sure our troops and pilots get what they need in order to get the job done...Because of you, this 9/11 Generation of heroes has done everything asked of you, and met every mission tasked to you. We are doing what we set out to do [98].

антитерористичних операціях. Ви забезпечуєть, щоб наші війська та пілоти отримувал те, що їм потрібно для виконання завдань...Завдяки вам, покоління героїв, на чийх очах відбувся терористичний акт 11 вересня 2001 р. на території США, зробило все, що від вас вимагалось і виконало всі доручені місії. Ми робимо те, на що націлені зробити.

З перекладу частини політичної промови Барака Обами на військовій авіабазі МакДіл, ми спостерігаємо вживання висловів, які не несуть жодного змістовного навантаження для українських слухачів/читачів. Такі слова як “MacDill” та “9/11” відомі лише американському народу. Наприклад, МакДіл – це військова авіабаза на території США, які відіграла важливу роль у відповіді на терористичний акт, який відбувся на території США 11 вересня 2001 року, який в США називають “9/11”.

Компенсація, як метод стилістичної трансформації, також використовується при перекладі політичних промов, однак набагато рідше. За І. Корунцем, компенсацією називається такий спосіб перекладу, при якому елементи змісту оригіналу, що були втрачені під час перекладу, передаються в тексті якимось іншим чином для компенсації семантичної втрати [33, с. 107]. Іншими словами, за допомогою компенсації, втрата значення мовної одиниці нівелюється за рахунок використання іншого мовного елемента, який компенсує втрату інформації для слухача. Прикладом використання прийому компенсації є наступний переклад з вищевказаної промови Джо Байдена про державні заходи у відповідь на шкоду спричинену ураганом Ян.

Приклад 25

Оригінал	Переклад
<p><i>Later, after the television cameras have moved on, we're still going to be with you. We're still going to be moving. We're still going to be doing everything we can to try to put your lives back together again [104].</i></p>	<p><i>Пізніше, після того як телекамери вимкнуться, ми залишимося з вами. Ми все ще будемо рушійною силою. Ми продовжуватимемо робити все можливе, щоб спробувати повернути вам колишнє спокійне життя.</i></p>

Тобто в даному випадку застосування компенсації при перекладі зумовлено неможливістю адекватного та зрозумілого перекладу частини висловлювання, однак її відтворення є важливим для створення цілісного розуміння позиції уряду.

Беручи до уваги політичний характер промов, варто зазначити, що вони часто містять мовні одиниці, які є чужими та незрозумілими для носіїв мови перекладу (наприклад, лакуни, вирази характерні для певної мови). При перекладі цю проблему може вирішити також ще одна стилістична трансформація – адаптація.

Приклад 26

Оригінал	Переклад
<p><i>As dawn broke that December day, paradise never seemed so sweet. The water was warm and impossibly blue. Sailors ate in the mess hall, or readied themselves for church, dressed in crisp white shorts and t-shirts. In the harbor, ships at anchor floated in neat rows: the California, the Maryland and the Oklahoma, the Tennessee, the West Virginia and the Nevada. On the deck of the Arizona, the Navy band was tuning up [96].</i></p>	<p><i>Коли настав світанок у той грудневий день, рай ніколи не здавався таким солодким. Вода була теплою і неможливо блакитною. Моряки їли у військовій їдальні або готувалися до церкви, одягнені у білосніжну форму: білі шорти та футболки. У гавані кинули свої якорі рівними рядами кораблі: «Каліфорнія», «Меріленд» і «Оклахома», «Теннессі», «Західна Вірджинія» та «Невада». На палубі</i></p>

Не орієнтуючись в тематичній лексиці та контексті, в якому дається промова, читачу/слухачу складно зрозуміти специфіку мовних одиниць. Наприклад, термін “*mess hall*” означає «обідати за одним столом». Цей термін вживається на позначення приміщення, де велика група осіб має прийоми їжі, зазвичай їдальні на військових кораблях чи військових частинах. Тобто, в промові йдеться саме про «військові їдальні». Аналогічно з найменуваннями назв кораблів, де слова “the California”, “the Maryland”, “the Oklahoma”, “the Tennessee”, “the West Virginia”, “the Nevada” не означають назви штатів.

Таким чином, з аналізу політичних промов встановлено, що при перекладі їх змісту використовуються як лексичні (див. Додаток В), так і стилістичні трансформації (див. Додаток Г). Застосування стилістичних трансформацій зумовлено, зокрема, тим, що доволі часто звернення політиків містять емоційне забарвлення, а також присутні елементи контексту, специфічні для кожного конкретного випадку (наприклад, інавгурація чи промова у військовій академії, чи звернення до жертв урагану та інше). Політична риторика націлена виступати засобом впливу на аудиторію, спонукання слухача до певних дій, тому і поєднує в собі риси різних стилів мовлення.

Водночас, не варто заперечувати той факт, що політика – це комплексне явище, яке задає тон управління державою та має різні рівні – національний та міжнародний. Ораторами політичних промов виступають державні посадовці, члени урядів, парламентів, глави держав тощо. Тому незважаючи на емоційне забарвлення політичних звернень, всі вони мають скелетну основу офіційно-ділового стилю. Саме тому, використання лексичних трансформацій є найпоширенішими практиками перекладачів при відтворенні змісту політичної промови мовою перекладу (генералізація, конкретизація, заміна, додавання, антонімічний переклад).

Отже, при перекладі політичних промов, звернень, заяв англійською мовою на українську, перш за все, важливо вміти аналізувати лексично-стилістичні особливості

таких текстів та вдало володіти лексичними та стилістичними перекладацькими трансформаціями.

ВИСНОВКИ

За підсумками було вирішено наступні його завдання

1. Було встановлено, що роль політичної та дипломатичної комунікації відіграє ключову роль у функціонуванні суспільства. Риторика політично-дипломатичного дискурсу може виступати інструментом впливу на людей, спонукання до дій, пропаганди. Тому, активний інтерес до лексичних особливостей перекладу тексту в контексті політико-дипломатичного дискурсу спричинений, в першу чергу, прогресом людства, розвитком науки й міжнародних відносин.

2. Визначено, що комунікація, яка має місце на міжнародному рівні в сфері дипломатії та політичних відносин за весь час свого існування зазнавала постійних змін, еволюціонувавши до специфічного виду мовлення, з чіткими ознаками та характеристиками, формуючи власний стиль і терміносистему. Було досліджено становлення та еволюцію політико-дипломатичного дискурсу в історичному розрізі. Формування політико-дипломатичного дискурсу сягає ще античних часів, де почали створюватись перші напівдержавні утворення та міжсоюзні відносини та відповідно виникла потреба в перших так званих політиках, дипломатах, ораторах. Перші дипломатичні документи та перші політичні промови заклали основу до створення лексичних норм та особливостей політико-дипломатичного дискурсу. Було з'ясовано, що з еволюцією людства, державності та міждержавних відносин все частіше почали виникати проблеми, пов'язані з перекладом, становленням, семантикою, деривацією та тенденцією розвитку термінології політико-дипломатичного дискурсу. На думку дослідників, сучасна наука відчуває потребу в поглибленому вивченні особливостей перекладу термінологічної лексики, її генези, процесів, в ході яких формуються термінологічні системи, семантизуються та стандартизуються терміни, особливостей того, як вони реалізуються в науковій літературі та дипломатичній та політичній комунікації.

3. Розглянуто сучасні підходи до виділення політико-дипломатичного дискурсу англійської мови. Відзначено, що мова дипломатії, як і мова політики, має виконувати кілька завдань. По-перше, вона формує певне бачення дійсності у партнерів зі спілкування, тобто виконує функцію орієнтації. По-друге, загальним для

обох мов є функції інтеграції та соціальної диференціації, так само, як і акціональна функція, тобто функція мобілізації до діяльності, що проявляється у різних жанрах дипломатичного дискурсу. Окрім того, політико-дипломатичний дискурс виконує інструментальну функцію так як є дієвим механізмом політичних та дипломатичних відносин. Політична та дипломатична комунікація за своєю правовою природою є інформаційно насиченою та має на меті донесення та поширення серед населення, союзників для створення політичної і дипломатичної реальності їх свідомості.

4. Визначено провідні проблеми перекладу політико-дипломатичного дискурсу сучасної англійської мови. Підкреслено, що політико-дипломатичне мовлення є стандартизованим. Вживання стандартних формулювань спрямоване на полегшення як у складанні документа, так і в його сприйнятті, встановлення відповідностей між ситуацією, що є типовою, і мовним засобом, за допомогою якого виражається ця ситуація.

Точність характеризується однозначністю в формулюваннях, неприпустимість іншого трактування. Для того, аби досягнути такої однозначності, слова вживаються в прямому значенні, використовуються терміни, уточнення, речення, прямий порядок слів, відсутність синонімічних замінів.

Текст дипломатичного документу зазвичай насичений характерними конструкціями з формально невираженим суб'єктом (безособовими реченнями, безсуб'єктними пасивними конструкціями), або ж вираженим, але не в називному відмінку (пасивними конструкціями з суб'єктом, що виражається орудним відмінком). Ознакою ділового стилю є також відсутні в тексті дипломатичного документу емоційно-експресивні засоби.

5. Охарактеризовано методи та методологію дослідження політико-дипломатичного дискурсу англійської мови в перекладацькому аспекті. Зіставлено доцільність використання методів дослідження відповідно до цілей та завдань дипломної роботи. Детально розписано етапи проведення дослідження.

6. Проаналізовано методи дослідження термінології в політико-дипломатичного дискурсі англійської мови. Доведено існування в сучасній науці про

мову кількох підходів до вивчення систем термінів та їх еволюції. Відзначено, що саме комплекс методів синхронно-діахронічного підходу дозволяє досліджувати форму термінологічної системи, її понятійно-структурні особливості, логіко-семантичні відносини елементів системи, еволюцію цих відносин, а також особливості зміни самої терміносистеми як цілісності.

7. Проаналізовано перекладацькі технології адаптації політико-дипломатичного дискурсу англійської мови. Визначено, що всі елементи денотативної системи вихідної мови (лексичні та фразеологічні одиниці) текстів англійськомовних політико-дипломатичних документів поділяються на дві групи: ті, що вже мають відповідники («перекладні еквіваленти») в цільовій мові, та ті, що не мають відповідників у цільовій мові, тобто безеквівалентні одиниці. Крім того, були виділені способи досягнення еквівалентності в перекладі рівня лексичних одиниць англійськомовних дипломатичних документів, які полягають у **віднайденні словникового відповідника, транскодуванні (транскрибуванні, транслітеруванні, змішаному транскодуванні і адаптивному транскодуванні), калькуванні, контекстуальній заміні та описовому перекладі.**

8. Описано комунікативні практики політико-дипломатичних стосунків України з англійськомовними країнами. Підкреслено, що головними функціями політико-дипломатичного дискурсу стосунків України із англійськомовними країнами є передача необхідної інформації, формування ціннісних орієнтацій і установок, спонукання до необхідної дії, вплив для зміни мотивації, установок, поведінки, закріплення і підтримання конвенційних взаємовідносин. Використання мовностилістичних засобів у дипломатичних документах сприяє реалізації всіх зазначених вище функцій. Можемо зауважити, що в політико-дипломатичних документах України з англійськомовними країнами така функційність реалізована.

9. Виокремлено основні стратегії адаптації текстів англійськомовного дипломатичного дискурсу. Відзначено, що переклад дипломатичного документу вимагає обов'язкового збереження структури його вихідного тексту. При цьому текст не може бути вільно інтерпретованим, а перекладацькі трансформації слід використовувати в міру.

Перекладаючи тексти дипломатичних документів, перекладач має використовувати не лише загальні, а й спеціалізовані словники, оскільки текстове оформлення текстів дипломатичних документів передбачає включення значної кількості спеціальної правничої, економічної, дипломатичної термінології, не кажучи вже про специфічну термінологію, що викликано особливістю предмета дипломатичного документу.

10. Проаналізовано особливості перекладу англійських політичних промов українською мовою. В умовах сучасності постійно виникають все нові виклики щодо перекладу політичної мови однієї країни, яка забарвлена культурним, історичними та соціальними аспектами. Звідси, особлива увага при перекладі приділяється перекладацьким трансформаціям. Досліджено поширеність застосування лексичних та стилістичних трансформації при перекладі текстів політичних промов, звернень, заяв (див. Додаток Д).

Найпоширенішими лексичними трансформаціями, які використовуються при перекладі політичної мови є генералізація, конкретизація, заміна, додавання, антонімічний переклад; найпоширенішими стилістичними – описовий переклад, синонімічна заміна, адаптація.

Встановлено, що при перекладі політичних промов, звернень, заяв англійською мовою українською мовою, перш за все, важливо вміти аналізувати лексично-стилістичні особливості таких текстів та вдало володіти лексичними та стилістичними перекладацькими трансформаціями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

НАУКОВІ ПРАЦІ

1. Абакумова Г. О. До питання про експресивність терміна. *Мовознавство*. 1981. №3. С. 85–88.
2. Абрамова Т.В. Диалогическое единство «просьба–реакция» (на материале русского и английского языков). Автореф. дисс. ... канд. филол. наук. Воронеж, 2003. 20 с.
3. Авербух К. Я. Общая теория термина: комплексно-вариологический подход: Дисс. ... докт. филол. наук: 10.02.19. Иваново, 2005. 324 с.
4. Акулинина Т.В. Экстралингвистическая обусловленность особенностей английской терминологии компьютерной информатики: Дис. ... канд. филол. наук. Омск, 2003. 157 с.
5. Алексеева И.С. Введение в переводоведение. СПб.: Филологический факультет СПбГУ. М.: Издательский центр «Академия», 2004. 352 с.
6. Алексеева Л. М. Проблемы термина и терминообразования : учеб. пособие по спецкурсу. Пермь: Изд-во Перм. гос. ун-та, 1998. 120 с.
7. Алексеева Л.М. «Лингвистика термина». Лексикология. Терминоведение. Стилистика. Сборник научных трудов. Москва-Рязань, 2003. 374 с.
8. Алексеева Л.М. Терминопорождение как основа научного творчества. М., 1998. 119 с.
9. Андрианов С. Н., Берсон А. С., Никифоров А. С. Англо-русский юридический словарь. М.: АБИ Пресс, 2009. 588 с.
10. Антрушина Г.Б. Лексикология английского языка: Учеб. пособие для студентов. М.: Дрофа, 2001. 288 с.
11. Арнольд И.В. Лексикология современного английского языка. М., 1986. 150 с.
12. Арнольд И. В. Основы научных исследований в лингвистике. М. : Высшая школа, 1991. 140 с.

13. Арутюнова Н.Д. Дискурс. *Лингвистический энциклопедический словарь*. М.: Советская энциклопедия, 1990. С.136-137.
14. Багринцева Н. В. К вопросу о переводе контрактов (договоров) с английского языка на русский. *Вопросы филологических наук*. 2008. № 6. С. 111-115.
15. Берг Е.Б. Основные инструменты профессиональной коммуникации в правовой сфере (терминология, оценочные понятия, дефиниции). *Языки профессиональной коммуникации: материалы международной научной конференции*. 2016. С. 15-17.
16. Бернет Дж., Уэллс У., Мориарти С. Деловое письмо. Москва, Высшая школа, 2003. 800 с.
17. Бурукина О. А. Перевод английских юридических документов. М.: Флинта; Наука, 2005. 367 с.
18. Васильева Е. А. Гражданское и торговое право зарубежных государств. Москва: Международные отношения, 2004. Т. 1. 560 с.
19. Власенко С. В. Договорное право: практика профессионального перевода в языковой паре «английский-русский». Москва: Вольтерс Клувер, 2006. 320 с.
20. Гаспаров Б.М. Язык, память, образ. Лингвистика языкового существования. М.: Нов. Лит. Обзорение, 1996. 352 с.
21. Глобенко О. А. Договорное право зарубежных государств. Москва: Изд-во Московского гос. ун-та приборостр. и информации, 2009. 1021 с.
22. Голощапова Т. Г., Дьяконова Т. Н. Латинизмы в официальном юридическом дискурсе. *Lingua mobilis*. 2014. № 3 (49). С. 54-59.
23. Гумовська І.М. Англійська юридична термінологія в економічних текстах: генезис, дериваційні та семантико-функціональні аспекти: Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.04. Львів, 2000. 312 с.
24. Данилов В.К. Репрезентация концептов CRIME и PUNISHMENT в британской и американской юридической терминологии. URL: <http://cheloveknauka.com/reprezentatsiya-kontseptov-crime-i-punishment-v-britanskoj-i-amerikanskoj-yuridicheskoy-terminologii#ixzz5mNWLjcF3> (Дата звернення: 11.10.2020).

25. Дейк Т.А. ван. Язык, познание, коммуникация. М.: Прогресс, 1989. 312 с.
26. Демьянков В.З. Морфологическая интерпретация текста и структура словаря. *Вопросы кибернетики: Общение с ЭВМ на естественном языке*. М.: Научный совет по комплексной проблеме «Кибернетика», 1982. С.75–91.
27. Добросклонская Т.Г. Вопросы изучения бизнес-текстов. Москва: Международные отношения, 2000. 430 с.
28. Згонникова А. А. Клишированные фразы в деловом дискурсе. *Профессиональная коммуникация: актуальные вопросы лингвистики и методики*. 2014. № 7. С. 32-41.
29. Карасик В.И., Слышкин Г.Г. Лингвокультурный концепт как единица исследования. *Методологические проблемы когнитивной лингвистики*: Сб. науч. тр. Воронеж: ВГУ, 2001. С. 75-80.
30. Карасик В.И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. М.: Гнозис, 2004. 390 с.
31. Караулов Ю.Н. Русский язык и языковая личность. М.: Наука, 1987. 264 с.
32. Квитко И.С. Термин в научном документе. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук. Москва, 1979. 22 с.
33. Корунець І.В. Теорія і практика перекладу. К. : Вища школа, 1986. 174 с
34. Лекант П.А. Лінгвістика тексту в інтерпретації І.І.Ковалика. *Актуальні проблеми українського словотвору*. Івано–Франківськ, 1995. С.81–82.
35. Лозинская Р. Г. Документ как тип текста и его стилистические характеристики. Иркутск, 2003. 192 с.
36. Ломов А.М. Русский синтаксис в алфавитном порядке: понятийный словарь-справочник. Воронеж: Изд-во Воронеж. гос. ун-та, 2004. 400 с.
37. Максименко Е. С. Национально-культурная специфика номинации универсальных правовых концептов, создающих научную картину мира, в английской и американской юридической терминологии. *Языки профессиональной коммуникации: материалы Международной научной конференции*. Челябинск: Изд-во ЧелГУ, 2003. С. 313-316.

38. Науменко Л. П., Гордєєва А. Й. Практичний курс перекладу з англійської мови на українську : навч. посіб. Вінниця : Нова книга, 2011. 136 с
39. Найденова Н. С. Банковская и финансовая документация. М.: Высшая школа, 2010. 180 с.
40. Николаева Т.М. Лингвистика текста. Современное состояние и перспективы. *Новое в зарубежной лингвистике*. Вып. 8: Лингвистика текста. М., 1978. 479 с.
41. Овсяннік Р.П. Особливості англійської юридичної термінології в економічному дискурсі. *Матеріали 2-ї західно-регіон. наук.-метод. конф. викладачів іноз. мов вищих навч. закладів “Лінгво-дидактичний плюралізм навчального процесу з іноземних мов у вищих навчальних закладах”*. Тернопіль. 1999. С. 142–146
42. Павлова Е. К. Политический дискурс в глобальном коммуникативном пространстве (на материале английских и русских текстов) : автореф. дис. ... д-ра филол. наук : спец. 10.02.20 «Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание». М., 2010. 45 с
43. Сергєєва Г.А. Англомовні запозичення в українській правничій термінології: Дис... канд. філол. наук: 10.02.01. Харків, 2002. 370 с.
44. Серио П. Как читают тексты во Франции. *Квадратура смысла: Французская школа анализа дискурса*. М.: Прогресс, 1999. С. 14-53.
45. Смирницький Д. Ф. Семантико-стилістичні аспекти функціонування юридичної термінології в економічному тексті. *Іноземномовний текст за фахом: лінгводидактичні аспекти*. Львів: Світ, 1998. С. 136 –141.
46. Смирнов О. О. Наука о переводе (история и теория). Москва: Флинта, 2006. 416 с
47. Трач Н. С. Термінологія сучасного законодавства України (лексичний аспект). Київ, 2003. 31 с.
48. Тупиця О.Ю. Безеквівалентна лексика: проблеми визначення. Дрогобич : Посвіт, 2011. 120 с.
49. Тураева З. Я. Лингвистика текста. Москва: URSS, 2009. 136 с.

50. Ульманн С. Семантические универсалии. *Новое в лингвистике*. Москва: Прогресс, 1970. Вып. 5 : Языковые универсалии. С. 250–293.
51. Умерова М. В. Формування і розвиток термінологій та терміносистем. Київ: ГУВШ, 2004. 244 с.
52. Федотова И. Г. Юридические понятия и категории в английском языке. М.: Статут, 2016. 764 с.
53. Федотова И.Г., Толстопятенко Г.П. Юридические понятия и категории в английском языке. (Учебное пособие) *Legas terminology*. Обнинск: Феникс +, 2008. 253 с.
54. Фуко М. Археология знания. Киев, 1996.
55. Фундаментальні орієнтири науки. Київ: Видавничий Дім «Академперіодика», 2005. 355 с.
56. Фурсова Л. І. Проблема функціональних особливостей терміна. *Вісник Житомир. держ. пед. ун-ту*. 2001. № 8. С. 19-35.
57. Фурсова Л. І. Способи розкриття семантики економічного терміна (на матеріалі англomовної економічної літератури) // *Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка*. - 2007. - Вип. 33.
58. Чабаненко В. А. Основи мовної експресії. Київ: Вища школа, 1984. 169 с.
59. Чабаненко В. А. Стилiстика експресивних засобів української мови. — Запорiжжя, 2002
60. Чейф У. Л. Память и вербализация прошлого опыта. *Новое в зарубежной лингвистике*. Москва, 1983. Вып. 12 : Прикладная лингвистика. С. 36—65.
61. Чередниченко О. І. Англiцизми у французькому та українському медiа дискурсі. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. К., 2005. № 39. С. 4–6.
62. Чернявская В.Е. Дискурс как объект лингвистических исследований. *Текст и дискурс. Проблемы экономического дискурса*: Сб. науч. тр. Санкт-Петербург: Изд-во С.-Петербур. гос. ун-та экономики и финансов, 2001.
63. Шейгал Е.И. Семиотика политического дискурса. – М.: Гнозис, 2004. – 326с

64. Шерех Ю. Нарис сучасної української літературної мови. Мюнхен: Молоде життя, 1951. 406 с.
65. Щерба Л. В. Языковая система и речевая деятельность. Ленинград: Наука, 1974. 424 с.
66. Щирова И. А., Гончарова Е.А. Многомерность текста. Санкт-Петербург: ООО “Книжный дом”, 2007. 472 с.
67. Bakhtin M. M. *The Dialogic Imagination: Four Essays*. Austin: University of Texas Press, 1981. 444 p.
68. Barkens R. *Lexical and grammatical transformations in the process of translation*. Oxford: Team, 2014. 190 p.
69. Bresslau H. *Manuale di diplomazia per la Germania e l'Italia // Traduzione di Voci-Roth A.M. – Associazione italiana dei paleografi e diplomatici. Divisione studi e pubblicazioni. – Italia, Roma: Ministero per i beni culturali e ambientali. Ufficio centrale per i beni archivistici, 1998. – 1423 p.*
70. Chilton P. *Analysing Political Discourse: Theory and Practice*. London & New York: Routledge, 2004. 226 p.
71. Chilton P., Schaffner C. *Politics as Text and Talk. Analytic Approaches to Political Discourse*. Amsterdam and Philadelphia: Benjamins, 2002. 245 p.
72. Denton R. Jr., Woodward G. *Political Communication in America*. New York: Praeger, 1985. 366 p.
73. Dijk T. A. van. *Discourse and Manipulation. Discourse & Society*. London, Thousand Oaks, CA and New Delhi: Sage Publications, 2006. Vol. 17 (3). P. 359-383.
74. Fetzer A., Weizman E. *Political Discourse as Mediated and Public Discourse. Journal of Pragmatics*. Amsterdam: Elsevier, 2006. Vol. 38. № 2. P. 143-153.
75. Franks N. *The solution of translational problems*. London: Press, 2016. 220 p.
76. Graber D. *Political Languages. Handbook of Political Communication*. Beverly Hills and London: Sage Publications, 1981. P. 195-224.
77. Nimmo D., Combs J. *Mediated Political Realities*. New York: Longman, 1983. 240 p.

78. Stubbs M. Discourse Analysis: The Sociolinguistic Analysis of Natural Language. Oxford Blackwell, 1983. 272 p.

ДОВІДКОВА ЛІТЕРАТУРА

79. Cambridge Dictionary [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://dictionary.cambridge.org/>

80. Collins Dictionary. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.collinsdictionary.com/>

81. Crystal D. The Cambridge Encyclopedia of the English Language. Cambridge University Press, 2003, 499 p.

82. Law Insider. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.lawinsider.com/>

83. Tiersma P. Legal Language. Chicago: University of Chicago Press, 1999. 328 p.

84. The Longman Business English Dictionary. Pearson Education Limited, 2007. 594 p.

ІНТЕРНЕТ-ДЖЕРЕЛА

85. Беляков В. І., Токовенко А. / ЛЕКСИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://confcontact.com/2013_04_17/13_Belyakov.htm

86. Ващук Т. Політичний дискурс як об'єкт лінгвістичного дослідження [Електронний ресурс]. Режим доступу: URL: <http://eprints.zu.edu.ua/1720/>

87. Кравченко Н.К. Современный дискурс и дискурс-анализ: краткая терминологическая энциклопедия / Н. К. Кравченко [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.discourse.com.ua.

88. Назаренко М.М. ТРУДНОЩІ ПЕРЕКЛАДУ ТЕКСТІВ ПОЛІТИЧНИХ ПРОМОВ. Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка № 7 (321), 2018. [Електронний ресурс].
Режим доступу: <http://dspace.luguniv.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/7288/1/17.pdf>

89. Павлуцька В. О. Політичний дискурс: особливості та функції. Вісник Житомирського держ. у-ту. Вип. 39. Філологічні науки. Житомир, 2008. С. 218- 221. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://eprints.zu.edu.ua/2446/1/218-221.pdf>
90. Стецик Т. С. Стратегія персуазивності в політичному дискурсі Джона Маккейна (на матеріалі дебатів) / Т. С. Стецик // Одеський лінгвістичний вісник. - 2015. - Вип. 6(1). - С. 105-108. - [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/olinv_2015_6%281%29__26
91. Харькова Е. В. Особенности перевода текстов юридической направленности. Новые тенденции развития гуманитарных наук: сборник научных трудов по итогам Международной научно-практической конференции. Ростов-на-Дону, 2014. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://clck.ru/F7A9e/>
92. Barca Vincenzo. Un po' interpreti, un po' diplomatici, un po' spie // Antichi dragomanni. – Italia, 10.07.2012. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.dragomanni.it/2012/07/10/un-po-interpreti-un-po-diplomatici-un-po-spie/>
93. Djik T. A. van. What is political discourse analysis? Amsterdam, 1997 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.discourses.org/OldArticles/What%20is%20Political%20Discourse%20Analysis.pdf>
94. Powell L., Cowart J. Political Campaign Communication: Inside and Out, 2nd edition. London and New York: Routledge, 2016. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://books.google.com.na/books?id=UQScAQAAACAAJ&hl=uk&source=gbs_navlinks_s
95. Tullio De M. Origine del linguaggio // Enciclopedia Multimediale delle scienze filosofiche / [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.emsf.rai.it/aforismi/aforismi.asp?d=66>

МАТЕРІАЛИ ДОСДІЖЕННЯ

96. Barack Obama. Address at Pearl Harbor, December 2016, Oahu, Haw aii. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.americanrhetoric.com/speeches/barackobama/barackobamapearlarharbor.htm>

97. Barack Obama. Inaugural Address, calling for a "new era of responsibility. [Электронный ресурс]. Режим доступа: [https://obamawhitehouse.archives.gov/realitycheck/the_press_office/President Barack Obamas Inaugural Address](https://obamawhitehouse.archives.gov/realitycheck/the_press_office/President_Barack_Obamas_Inaugural_Address)

98. Barack Obama. Remarks by the President at MacDill Air Force Base. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2014/09/17/remarks-president-macdill-air-force-base>

99. George H.W. Bush. Address at West Point, delivered January 5, 1993. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://millercenter.org/the-presidency/presidential-speeches/january-5-1993-address-west-point>.

100. Hillary Clinton. Keynote Speech APEC Summit on Women and the Economy, delivered 16 September 2011, Westin St. Francis Hotel, San Francisco, CA / [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://americanrhetoric.com/speeches/hillaryclintonwomeneconomysummit.htm>

101. Joseph R. Biden, Jr. Inaugural Address. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2021/01/20/inaugural-address-by-president-joseph-r-biden-jr/>

102. Prime Minister's statement on coronavirus (COVID-19): 23 March 2020 [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://www.gov.uk/government/speeches/pm-address-to-the-nation-on-coronavirus-23-march-2020>

103. Remarks by President Biden on Fighting the COVID-19 Pandemic. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2021/09/09/remarks-by-president-biden-on-fighting-the-covid-19-pandemic-3/>

104. Remarks by President Biden on Hurricane Ian and Ongoing Federal Response Efforts. [Электронный ресурс]. Режим доступа:

105. Remarks by President Biden on Lowering Costs for American Families. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2022/10/14/remarks-by-president-biden-on-lowering-costs-for-american-families-2/>

106. Remarks by President Biden on the Anniversary of the Americans with Disabilities Act. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2022/09/28/remarks-by-president-biden-on-the-anniversary-of-the-americans-with-disabilities-act/>

107. Theresa May. A new era of partnership and cooperation between the UK and the EU delivered 22 September 2017, Florence, Italy. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.theflorentine.net/2017/09/25/theresa-may-in-florence-brexit/>

108. Theresa May. The first statement as Prime Minister in Downing Street. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.gov.uk/government/speeches/statement-from-the-new-prime-minister-theresa-may>

109. TITLE II POLITICAL DIALOGUE AND REFORM, POLITICAL ASSOCIATION, COOPERATION AND CONVERGENCE IN THE FIELD OF FOREIGN AND SECURITY POLICY. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/uploaded-files/title-ii-1.pdf>

НОРМАТИВНІ ДЖЕРЕЛА ТА ДЕРЖАВНІ ПОЛІТИКИ

110. Association agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part. [Електронний ресурс]. Режим доступу: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:22014A0529\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:22014A0529(01)&from=EN)

111. Consolidated version of the Treaty on European Union. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:12012E/TXT:en:PDF>

112. European Convention on Human Rights. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.echr.coe.int/documents/convention_eng.pdf

113. Political, Free Trade and Strategic Partnership Agreement between the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and Ukraine. [Електронний ресурс].
Режим

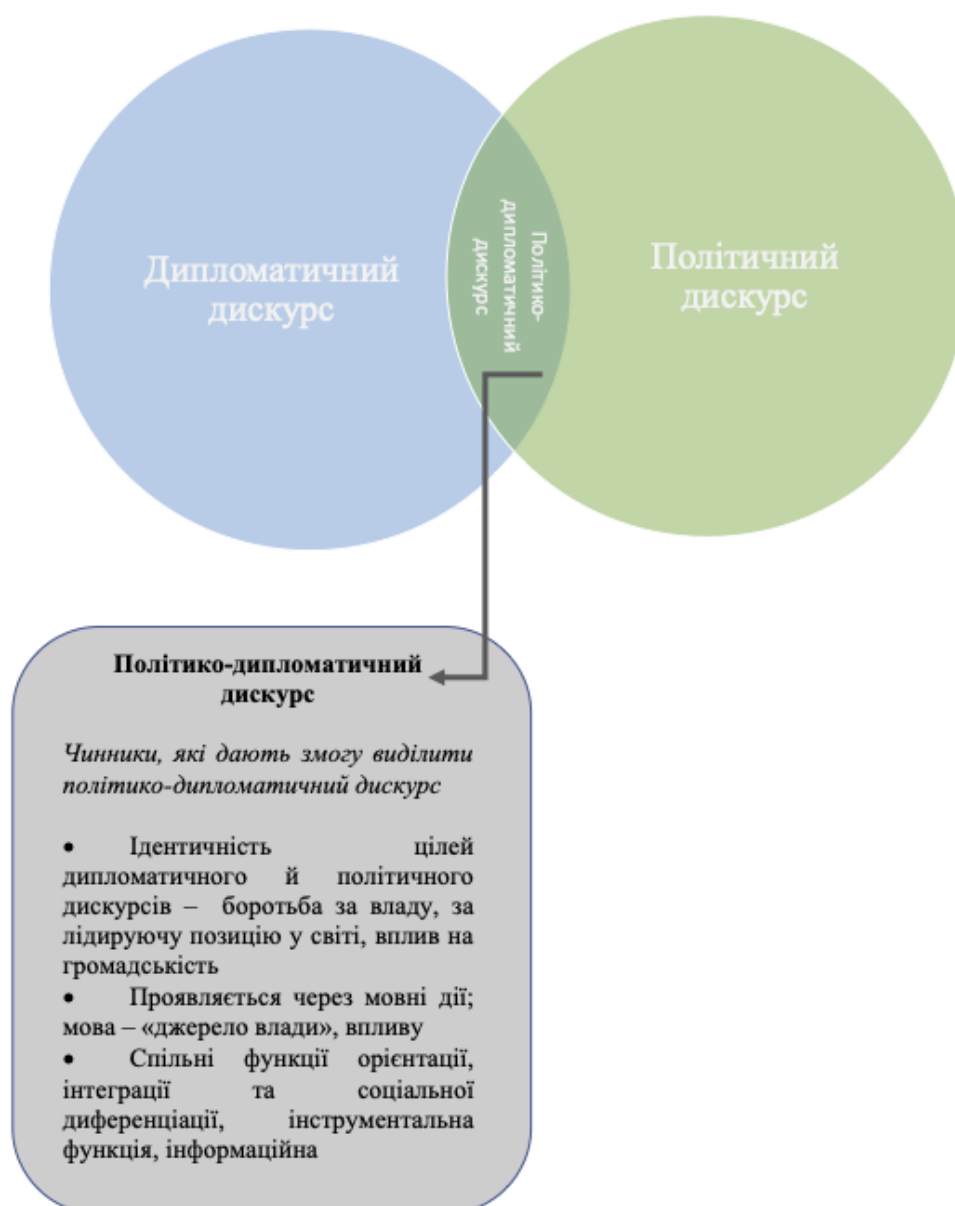
доступу: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/934935/CS_Ukraine_1.2020_UK_Ukraine_Political_Free_Trade_Strat_Partner_Agreement.pdf

114. The EU-UK Trade and Cooperation Agreement. [Электронный ресурс]. Режим доступа: https://ec.europa.eu/info/strategy/relations-non-eu-countries/relations-united-kingdom/eu-uk-trade-and-cooperation-agreement_en

115. The Universal Declaration of Human Rights. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>

116. U.S.-Ukraine Charter on Strategic Partnership. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://www.state.gov/u-s-ukraine-charter-on-strategic-partnership/>

Фактори визначення політико-дипломатичного дискурсу

Візуалізація етапів дослідження лінгвістичних особливостей перекладу англомовних дипломатичних договорів та політичних промов в контексті політико-дипломатичного дискурсу

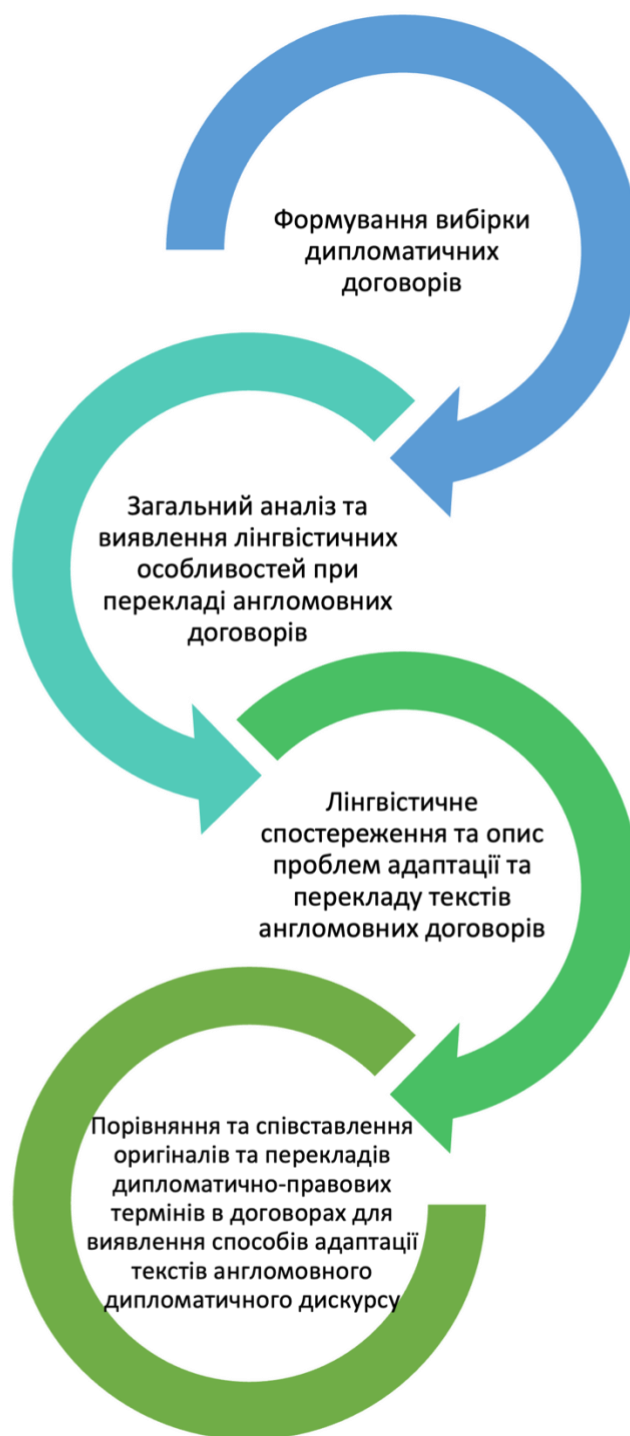

Схема найпоширеніших лексичних трансформацій, що застосовуються в перекладі політичних промов (на основі матеріалів дослідження)

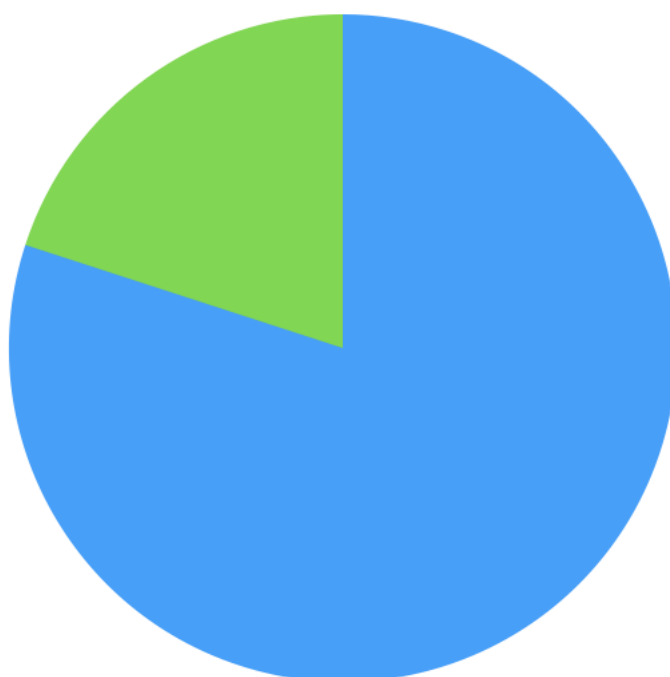

Схема найпоширеніших стилістичних трансформацій, що застосовуються в перекладі політичних промов (на основі матеріалів дослідження)

Діаграма співвідношення використання лексичних та стилістичних трансформацій при перекладі політичних промов (на основі матеріалів дослідження)

- Лексичні трансформації
- Стилiстичні трансформації

**Приклади найпоширеніших перекладацьких трансформацій при перекладі
політичних промов українською мовою**

Генералізація	
Оригінал	Переклад
<p><i>It is here that we remember that even when hatred burns hottest, even when the tug of tribalism is at its most primal, we must resist the urge to turn inward. We must resist the urge to demonize those who are different. The sacrifice made here, the anguish of war, reminds us to seek the divine spark that is common to all humanity [96].</i></p>	<p><i>Саме тут ми пам'ятаємо, що навіть коли ненависть палає найгарячіше, навіть коли жага до фанатичної приналежності до свого суспільства є головною, ми повинні протистояти поклику взяти участь у цьому. Ми повинні протистояти позиву звинувачувати у всіх гріхах тих, хто відрізняється. Тут була принесена жертва, а туга війни нагадує нам, що слід шукати божественну іскру, спільну для всього людства.</i></p>
<p>Дослівно фразу “<i>the tug of tribalism</i>” можна перекласти як «завзята боротьба за трибалізм», що означає непереборне бажання особи належати до свого суспільства, що іноді може призводити до міжплеменної ворожнечі. Однак, використання такого терміну, а також додавання пояснення даного значення, щоб його зрозуміти, лише обтяжить переклад промови. Тому, в даному прикладці доцільно використовується ширше значення «жага до фанатичної приналежності до свого суспільства».</p>	
Конкретизація	
Оригінал	Переклад
<p><i>It was here, more than anywhere else, that the Renaissance began – a period of history</i></p>	<p><i>Саме у Флоренції, як ніде інше, почалося Відродження – період історії,</i></p>

<i>that inspired centuries of creativity and critical thought across our continent and which in many ways defined what it meant to be European [107].</i>	який надихнув на творчість та критичне мислення по всьому нашому континенті і багато в чому визначив, що означає бути європейським.
---	---

Не знаючи контексту та місця цієї політичної промови, в даному випадку було конкретизовано, що політикиня мала своє звернення у місті Флоренція, Італія.

Транслітерація та транскрибування

Оригінал	Переклад
<i>You know the resilience of our Constitution and the strength of our nation. As does President Carter, who I spoke to last night but who cannot be with us today, but whom we salute for his lifetime of service. I have just taken the sacred oath each of these patriots took — an oath first sworn by George Washington..</i>	Ви знаєте стійкість нашої Конституції та силу нашої нації. Так само як і президент Картер з яким я розмовляв учора ввечері та який, на жаль, не може бути присутнім з нами сьогодні, але якого ми вітаємо за його службу протягом його життя. Я щойно склав священну присягу, яку давали кожен з цих патріотів, присягу яку вперше склав Джордж Вашингтон .

Оскільки в політичних промовах англійською мовою використовується значна кількість власних назв, імен, географічних найменувань, виникає необхідність виокремлення методів транслітерування та транскрибування, як в прикладі наведеному вище.

Синонімічна заміна

Оригінал	Переклад
<i>Here at Pearl Harbor, America's first battle of the Second World War roused a</i>	Тут, у Перл-Харбор, перша битва Америки у Другій світовій війні

<i>nation. Here, in so many ways, America came of age.</i>	<i>пробудила націю. Тут Америка, у багатьох планах, подорослішала.</i>
--	--

При перекладі фрази “*come to age*” варто звернутись до методу синонімічної заміни, так як в дослівному перекладі на українську даний вислів означає «*досягнути повноліття*». Очевидно, що даний переклад та значення не можуть застосовуватися, коли мова йде про державу, Америку.

Описовий Метод

Оригінал	Переклад
<i>Here at MacDill, you knew this and have known this as well as anybody. You played a central role in our combat and counterterrorism operations. You make sure our troops and pilots get what they need in order to get the job done...Because of you, this 9/11 Generation of heroes has done everything asked of you, and met every mission tasked to you. We are doing what we set out to do [98].</i>	<i>Тут, на військовій авіаційній базі МакДіл, ви знали і знаєте як ніхто інший. Ви відіграли центральну роль у наших бойових та антитерористичних операціях. Ви забезпечуєть, щоб наші війська та пілоти отримувал те, що їм потрібно для виконання завдань...Завдяки вам, покоління героїв, на чийх очах відбувся терористичний акт 11 вересня 2001 р. на території США, зробило все, що від вас вимагалось і виконало всі доручені місії. Ми робимо те, на що націлені зробити.</i>

Слова як “*MacDill*” та “*9/11*” відомі лише американському народу. Наприклад, МакДіл – це військова авіабаза на території США, які відіграла важливу роль у відповіді на терористичний акт, який відбувся на території США 11 вересня 2001 року, який в США називають “*9/11*”. Тому застосовується описовий метод

Адаптація

Оригінал	Переклад
----------	----------

<p><i>As dawn broke that December day, paradise never seemed so sweet. The water was warm and impossibly blue. Sailors ate in the mess hall, or readied themselves for church, dressed in crisp white shorts and t-shirts. In the harbor, ships at anchor floated in neat rows: the California, the Maryland and the Oklahoma, the Tennessee, the West Virginia and the Nevada. On the deck of the <i>Arizona</i>, the Navy band was tuning up [96].</i></p>	<p><i>Коли настав світанок у той грудневий день, рай ніколи не здавався таким солодким. Вода була теплою і неможливо блакитною. Моряки їли у військовій їдальні або готувалися до церкви, одягнені у білосніжну форму: білі шорти та футболки. У гавані кинули свої якорі рівними рядами кораблі: «Каліфорнія», «Меріленд» і «Оклахома», «Теннессі», «Західна Вірджинія» та «Невада». На палубі «<i>Арізони</i>» група ВМС налаштовувалася на роботу.</i></p>
--	--

Термін “*mess hall*” означає «обідати за одним столом». Цей термін вживається на позначення приміщення, де велика група осіб має прийоми їжі, зазвичай їдальні на військових кораблях чи військових частинах. Тобто, в промові йдеться саме про «військові їдальні». Аналогічно з найменуваннями назв кораблів, де слова “the California”, “the Maryland”, “the Oklahoma”, “the Tennessee”, “the West Virginia”, “the Nevada” не означають назви штатів.